

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Kirsi-Mari Viertola

Kilpailukyvyn elvyttämistä ja luparallin pyörittämistä

Metaforat työmarkkinajärjestöjen jäsenlehtien pääkirjoituksissa

Viestinnän monialaisen koulutusohjelman pro gradu -tutkielma

Vaasa 2015

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen tavoite	6
1.2 Tutkimusaineisto	8
1.3 Tutkimusmenetelmä	9
2 METAFORAT MAAILMAN RAKENTAJINA	11
2.1 Metaforatutkimuksen historiaa	11
2.2 Kognitiivisen metaforateorian luokittelu	15
2.2.1 Rakenteelliset metaforat	15
2.2.2 Ontologiset metaforat	16
2.2.3 Suuntametaforat	17
2.3 Kognitiivisen metaforateorian kritiikkiä	18
2.4 Metaforakeskukset	19
3 PÄÄKIRJOITUKSET SANOMAN VÄLITTÄJINÄ	21
3.1 Pääkirjoitusten vaikuttavuus	22
3.2 Metaforien käyttö pääkirjoituksissa	24
4 METAFORAT AINEISTONI TYÖMARKKINAKIELESSÄ	26
4.1 Aineisto lukuina	26
4.2 Yhtenäiset metaforat	28
4.2.1 Rakennusmetaforat	28
4.2.2 Sairausmetaforat	31
4.2.3 Matkametaforat	33
4.2.4 Ruokailumetaforat	36
4.3 Eriävät metaforat	38
4.3.1 Työnantajapuoli	38

4.3.1.1 Kilpailumetaforat	38
4.3.2 Työntekijäpuoli	41
4.3.2.1 Ihmiskehon metaforat	42
4.3.2.2 Luontometaforat	44
4.3.2.3 Pelimetaforat	45
4.3.2.4 Fysiikan metaforat	47
4.3.2.5 Kriisimetaforat	49
4.4 Yhteenveto	51
5 METAFORAT PÄÄKIRJOITUSKONTEKSTISSA	54
6 PÄÄTÄNTÖ	61
LÄHTEET	65
LIITTEET	
Liite 1. Aineiston Prima-lehdet	69
Liite 2. Aineiston Palkkatyöläinen-lehdet	71
Liite 3. Esimerkki aineistosta: Prima-lehden pääkirjoitus	72
Liite 4. Esimerkki aineistosta: Palkkatyöläinen-lehden pääkirjoitus	73

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Kirsi-Mari Viertola
Pro gradu -tutkielma:	Kilpailukyvyn elvyttämistä ja luparallin pyörittämistä Metaforat työmarkkinajärjestöjen jäsenlehtien pääkirjoituksissa
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Koulutusohjelma:	Viestinnän monialainen maisterikoulutusohjelma
Valmistumisvuosi:	2015
Työn ohjaaja:	Riikka Nissi

TIIVISTELMÄ:

Työmarkkinat toimivat työnantajien johdolla ja työntekijöiden voimalla. Työmarkkinajärjestö on yhteisnimitys ammattiliitoista ja työnantajajärjestöistä. Työmarkkinajärjestöt vaikuttavat sekä konkreettisesti työpaikoilla pyrkien parantamaan työntekijöiden ja työnantajien elinoloja että poliittisessa päätöksenteossa. Työmarkkinapolitiikka on suomalaisille merkityksellinen teema, jonka ajankohtaisuus säilyy vuodesta toiseen.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia metaforia työmarkkinajärjestöjen jäsenlehtien pääkirjoituksissa on. Tutkimusasetelma on vertaileva, sillä valitut työmarkkinajärjestöt edustavat työnantajia ja työntekijöitä. Laajemmassa mittakaavassa tutkielmassa selvitetään, miten ja miksi metaforia käytetään organisaation viestinnän välineenä: mikä funktio metaforilla on ja mihin metaforia tarvitaan organisaation viestinnässä?

Aineistona tutkielmassa on Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK:n jäsenlehden ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsenlehden pääkirjoituksia. SAK:n jäsenlehti Palkkatyöläisen pääkirjoituksia on 20, kuten myös EK:n jäsenlehti Priman pääkirjoituksia. Menetelmänä käytetään metaforatutkimusta, jonka pohjana on Lakoffin ja Johnsonin kognitiivinen metaforateoria.

Tutkielman tulokset osoittavat, että pääkirjoitusteksteissä on nähtävissä sekä yhtenäistä että toisistaan eroavaa metaforiikkaa. Yhtenäisiä metaforien teemoja ovat rakennus, sairaus, matka ja ruokailu. Eriäviä metaforia ovat Priman pääkirjoituksissa korostuvat kilpailumetaforat sekä Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa toistuvat ihmiskehon, luonnon, pelin, fysiikan ja kriisin tematisoinnit. Metaforat työmarkkinajärjestöjen pääkirjoituksissa ovat yhteydessä työmarkkinajärjestöjen aatteiden kanssa ja tukevat niiden aatejärjestelmiä, jolloin niitä käytetään kyseisten organisaatioiden viestinnässä vahvistamaan ja muuttamaan jo vallitsevia konnotaatioita yhteiskunnassa.

AVAINSANAT: metafora, kognitiivinen metaforateoria, pääkirjoitus, jäsenlehti, työmarkkinajärjestö

1 JOHDANTO

Kilpailukyvyn ylläpitoa ja kilpailijamaiden tähyilyä kustannuskilpailukentällä. Investointiruiskeita ja valtiiovallan lääkkeitä talouden tervehdyttämiseksi. Talouskasvun vetureita matkaamassa talouden ala- ja ylämäkiä. Työmarkkinat ovat paitsi työntekijöiden ja työnantajien kohtauspaikka myös värikkään kielenkäytön areena. Tällä areenalla suuressa roolissa ovat kielen kuvallisuutta ja moniulotteisuutta ilmentävät sekä täysin uudenlaisia merkityksiä luovat metaforat, jotka rinnastavat, korvaavat ja värittävät tekstiä.

Huolimatta siitä, että metaforatutkimus on perinteisesti kielitieteen laji, on se kuitenkin levinnyt laajasti. Nykyään metaforatutkimusta tehdäänkin lukuisilla tieteenaloilla. Kognitiivisen metaforateorian mukaan metafora ei ole vain sanojen korvaamista toisilla, vaan pikemminkin käsitteellisten ideoiden rinnastamista. Lakoff ja Johnson (1980: 3) toteavat, että koko ihmisen ajattelutoiminta on pääasiassa vertauskuvallista, metaforista. Kognitiivisen metaforateorian näkemyksiä hyödyntämällä pystyykin tutkimaan erilaisia tekstejä vaihtelevissa konteksteissaan.

Tarkastelen tässä työssä metaforia työmarkkinakontekstissa. Työmarkkinajärjestö on yhteisnimitys ammattiliitoista ja työnantajajärjestöistä. Työmarkkinajärjestöt vaikuttavat sekä konkreettisesti työpaikoilla pyrkien parantamaan työntekijöiden ja työnantajien elinoloja että poliittisessa päätöksenteossa. Suomalaisista työntekijöistä neljä viidestä kuuluu johonkin liittoon (SAK 2014a). Järjestäytymisaste onkin Suomessa maailman korkeimpia (emt.).

Työmarkkinajärjestöjen kieltä on tutkittu aiemmin jonkin verran. Esimerkiksi Kulovaara (2007 & 2012) on tutkinut työmarkkinapolitiikan retoriikkaa Suomessa sekä työmarkkinapolitiikan diskursseja Euroopassa. Kulovaara sivuaa tutkimuksissaan myös metaforia työmarkkinapolitiikan kielessä kuitenkin perehtymättä niihin tarkemmin. Työmarkkinametaforiikka on siis aihe, jota on tutkittu vain vähän.

1.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaista metaforiikkaa työmarkkinajärjestöjen lehtien pääkirjoituksissa on. Mikäli metaforiikka työmarkkinajärjestöjen lehtien pääkirjoituksissa on samanlaista, voidaan puhua yhtenäisestä työmarkkinametaforiikasta. Mikäli yhtenäistä metaforiikkaa ei ole, analysoin eroavaisuuksia ja mietin niiden mahdollisia syitä. Aineistoni lehdet edustavat sekä työnantajia että työntekijöitä, joten tutkimusasetelmani on vertaileva. Laajemmassa mittakaavassa tavoitteenani on selvittää, miten ja miksi metaforia käytetään organisaation viestinnän välineenä. Kysymykset liittyvät aiheen yhteiskunnalliseen kontekstiin: mikä funktio metaforilla on ja mihin metaforia tarvitaan organisaation viestinnässä?

Tutkimus on merkityksellinen, sillä työmarkkinapolitiikka on ajankohtainen aihe, joka koskettaa lähes jokaista työntekijää. Metaforia tutkimalla voidaan saada selville kirjoitustyöhön liittyviä laajempia aatteita ja asenteita, jotka piilevät kirjoitusten taustalla. Työnantajajärjestöt ja ammattiliitot pyrkivät saumattomaan yhteistyöhön, vaikka toiminnan painopisteet hieman eroavatkin. Onkin tutkimisen arvoista selvittää, löytyykö työmarkkinajärjestöjen tekstien kielellistämässä eroja vai ovatko tekstissä ilmenevät metaforiset merkitysjärjestelmät yhtenäisiä.

Työnantajajärjestöjä ja ammattiliittoja kuvataan usein kättä vääntävinä taistelupareina. Haatainen (1995: 5) puhuu eturistiriitasuhteista, joissa ajetaan omaa etua ja käytetään vastapuolen heikkouksia hyväksi. Tältä kannalta voisi ajatella, että metaforiset merkitysjärjestelmät poikkeavat toisistaan, sillä taustalla piilevät aatteet eroavat toisistaan. Toisaalta nykyään keskusjärjestöt pyrkivät löytämään yhteisymmärryksen, joka miellyttää ja hyödyttää kumpaakin osapuolta, mikä taas puhuu yhtenäisen työmarkkinametaforiikan puolesta. Työmarkkinajärjestöt toimivat myös samassa kulttuurissa, joten niillä voi olettaa olevan sama kulttuurinen ymmärrys asioista, mikä myös puoltaa yhtenäistä työmarkkinametaforiikkaa.

Työntekijöiden yhdistystoiminnan juuret ovat Suomessa 1800-luvulla, jolloin työväenliike pyrki ajamaan kansalaisten etuja. Myöhemmin ammattikunnat alkoivat perustaa

omia yhdistyksiään, jotka edistivät tietyn alan etuja. Näin kehittyi ammattiliittoja ja toiminnan vilkastuessa sekä jäsenmäärien kasvaessa perustettiin ensimmäinen keskusliitto, Suomen Ammattijärjestö, 1900-luvun alussa. (Franssila 1970: 9–11)

Ammattiliittoon tai työnantajajärjestöön kuulumisen tuo mukanaan myös jäsenyyden isompaan organisaatioon, keskusjärjestöön. Keskusjärjestöt toimivat jäsenliittojensa välisenä kytköksenä sekä edistävät liittojen etuja laajemmassa mittakaavassa, kuten yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Ammattiliittojen keskusjärjestöt ja työnantajakeskusjärjestöt tekevät jatkuvaa yhteistyötä. Keskusjärjestöt solmivat keskenään valtakunnallisia yleissopimuksia eli keskusjärjestösopimuksia, joiden pohjalta laaditaan valtakunnalliset työehtosopimukset. Kun mukaan päätöksentekoon astuu myös hallitus, käytetään termiä *kolmikantamalli*. Kolmikantamalli viittaa ammattiliittojen keskusjärjestöjen, työnantajakeskusjärjestöjen ja hallituksen yhteistyöhön sovittaessa työelämän ehdoista. Neuvottelemalla keskenään keskusjärjestösopimuksista sekä yhdessä hallituksen kanssa tulopoliittisista sopimuksista työmarkkinakeskusjärjestöt pyrkivät kehittämään kokonaisvaltaisesti työelämää. (Kauppinen 2008)

Työmarkkinajärjestöjen verkkosivuja tarkastellessa on havaittavissa, että työmarkkinajärjestön viestintämuodot sekä viestinnän laajuus riippuvat työmarkkinajärjestön koosta ja aktiivisuudesta. Monien melko pienten työmarkkinajärjestöjen viestintä on jokseenkin suppeaa. Pienet liitot tukeutuvatkin melko selvästi viestinnässään keskusjärjestöihin, joiden julkaisut palvelevat sekä jäsenliittoja ja niiden jäseniä että myös mediaa.

Työmarkkinakeskusjärjestöissä viestintää hoidetaan sekä virallisten että epävirallisten julkaisujen kautta. Tiedotteiden lisäksi virallisia julkaisuja ovat uutiset, lausunnot, tilastot ja tutkimukset. Jäsenten mielenkiintoa pyritään pitämään yllä uutiskirjeiden, sosiaalisen median ja jäsenlehtien avulla. Kariniemen (2010: 78) mukaan jäsenlehdessä käsitellään asioita, jotka rakentuvat järjestön toiminnan, mission, vision ja strategian pohjalta. Ajankohtaisia asioita siis käsitellään tietystä näkökulmasta, joka tukee järjestön toimintaa. Kivikurun (2012: 109–110) mukaan jäsenlehdet ovat keskittyneet vahvasti järjestöjen sisäiseen yhteydenpitoon.

Kariniemen (2010: 78) mukaan jäsenlehdillä on kaksi roolia, jotka ovat rooli *yhteisön edustaja julkisuudessa* sekä rooli *yhteisönsä julkisuutena*. Yhteisön edustajana julkisuudessa lehti pyrkii tuomaan esille tärkeänä pitämiään asioita ja tiedottamaan toiminnastaan suurelle yleisölle. Yhteisön julkisuutena lehti tarjoaa kanavan yhteisössä käydylle keskustelulle, jolloin jäsenet voivat rakentaa yhteisöään kertomalla keitä ovat, mitä tekevät ja mitä toiminnallaan tavoittelevat.

Jäsenlehdillä on olennainen merkitys työmarkkinajärjestöjen viestinnässä. Jäsenlehti voi olla myös eräänlainen perinne. Esimerkiksi SAK:n jäsenlehti Palkkatyöläistä on julkaistu jo vuodesta 1929 lähtien. Nykyään jäsenlehdistä julkaistaan painoversioiden lisäksi myös verkkoversioita, jotka ovat suosittuja helppoutensa, edullisuutensa ja ekologisuutensa vuoksi. Verkkoversio myös mahdollistaa linkityksen sekä kommentointi- ja keskustelumahdollisuuden, mikä tukee osaltaan yhteisöllisyyttä (Kariniemi 2010: 80).

1.2 Tutkimusaineisto

Aineistoni koostuu kahden aikakauslehden, Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) ja Suomen ammattiliittojen keskusjärjestön (SAK) jäsenlehtien, pääkirjoituksista. Pääkirjoituksia on yhteensä 40: 20 kummastakin lehdestä, joista jokainen on noin sivun mittainen (ks. liitteet 3–4). Aineiston laajuuden olen määritellyt saturoitumisperiaatteen¹ mukaan. SAK ja EK ovat suurimmat keskusjärjestöt Suomessa sekä jäsenmääriltään että jäsenliittojen lukumääriltään (SAK 2014b, EK 2014), minkä vuoksi valitsen juuri kyseiset työmarkkinajärjestöt tutkimukseni kohteeksi. EK:n jäsenlehti Primassa korostuu työnantajan näkökulma, kun taas SAK:n jäsenlehti Palkkatyöläinen edustaa työntekijöitä.

Prima on vuodesta 2004 lähtien ilmestynyt aikakauslehti. Prima julkaistiin sen ensimmäisinä vuosina kymmenen numeroa vuodessa, vuodesta 2008 lähtien julkaisutahti harveni kahdeksaan numeroon ja vuonna 2013 kuuteen numeroon. Vuonna 2014 lehti siirtyi täysin verkkojulkaisuksi, jolloin myös sen rakenne muuttui ja perinteiset pääkirjoi-

¹ Saturoitumisperiaatteella tarkoitan aineiston kylläntymistä eli aineiston rajaamista siihen määrään, jossa tulokset alkavat toistua.

tukset jäivät pois. Tämän vuoksi aineistoni numerot ovat ajalta 28.4.2011–12.12.2013, jolloin mukana ovat uusimmat painoversiot (ks. liite 1). Myös Priman verkkojulkaisu lopetettiin myöhemmin vuonna 2014, ja nykyään vastaavanlaisia artikkeleita kuin Primassa löytyy uutishuone-välilehden alta EK:n verkkosivuilta.

Priman pääkirjoitusten kirjoittaja on viikoittain vaihtuva, toimituksen ulkopuolinen henkilö. Aineistoni numeroissa kirjoittajia on yhteensä kymmenen. Kirjoittajat ovat EK:n hallituksen jäseniä tai heillä on merkittävä asema jossain suomalaisessa yrityksessä.

SAK:n jäsenlehti Palkkatyöläistä on julkaistu vuodesta 1929 lähtien. Aineistoni numerot ovat ajalta 30.6.2010–26.11.2013 (ks. liite 2). Lehti ilmestyy nykyisin viisi kertaa vuodessa, vuoteen 2010 asti kymmenen kertaa vuodessa. SAK:n mukaan Palkkatyöläinen valottaa palkansaajien näkökulmaa työelämään ja yhteiskuntapolitiikkaan sekä tarjoaa tietoa ja kokemuksia ay-jäsenten ja työntekijöiden asemasta, toiminnasta ja tavoitteista (SAK 2014c). Palkkatyöläisen pääkirjoitusten kirjoittaja on yleensä lehden päätoimittaja Aino Pietarinen. Kahden aineistoni numeron kirjoittaja on Palkkatyöläisen toimitussihteeri Pirjo Pajunen, joka on kirjoittanut vuonna 2010 kesä- ja heinäkuulla ilmestyneiden numerojen pääkirjoitukset. Kuitenkin 90 % pääkirjoituksista on saman henkilön kirjoittamia, mikä saattaa vaikuttaa tiettyjen kielellisten keinojen, kuten metaforien, käyttöön.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkin aineistoani metafora-analyysin avulla, jossa hyödynnän sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista menetelmää. Kvantitatiivisen eli laskennallisen analyysin avulla selvitän, mitkä ovat yleisimmät ekspansiokeskukset aineistossani. Kvalitatiivinen eli laadullinen analyysi taas syventää ja avaa kvantitatiivisen analyysin avulla saamiani tuloksia. Kvalitatiivisen analyysin avulla vastaan varsinaisiin tutkimuskysymyksiini (ks. luku 1.1).

Metafora määritellään tutkimuksissa usein eri tavoin riippuen eri tutkimustraditioista. Shen (1999: 1632) puhuu metaforisuuden asteisuudesta, millä hän tarkoittaa sitä, että jotkut metaforiset ominaisuudet liitetään yhteen toisia paremmin, minkä vuoksi jokin metafora on ilmeisempi kuin toinen. Itse määrittelen metaforan kokonaisuudeksi, jossa toisesta kokemukseen perustuvasta ideasta siirretään ominaisuuksia toiseen, jolloin syntyy uusi merkityskokonaisuus. Aineistoni metaforat olen kerännyt tähän määritelmään nojaten.

Teoriapohjana käytän kognitiivista metaforateoriaa. Kognitiivisen metaforateorian mukaan koko ihmisen ajattelutoiminta on metaforista (Lakoff & Johnson 1980: 3). Täten metaforat eivät ulotu vain kieleen, vaan ne ovat myös ajattelun väline. Kognitiivisen metaforateorian keinoin metaforista voidaankin löytää sellaisia käsitteellisiä yhtäläisyyksiä, joita sanatasolla ei tavoiteta, minkä vuoksi teoria soveltuu tämän työn tavoitteisiin.

2 METAFORAT MAAILMAN RAKENTAJINA

Metaforat selittävät, kuvailevat ja muotoilevat maailmaa sekä sen ilmiöitä kielen avulla. Kielen tason lisäksi ne myös limittyvät tärkeäksi osaksi ajatusmaailmaa, minkä vuoksi niiden merkitys maailman ilmentäjinä ja rakentajina on oleellinen. Tämän luvun keskiössä ovat metaforat. Esittelen ensin metaforatutkimuksen historiaa, minkä jälkeen syvennyn Lakoffin ja Johnsonin kognitiiviseen metaforanäkemykseen, jota hyödynnän tässä tutkimuksessa.

2.1 Metaforatutkimuksen historiaa

Metafora on ollut kautta aikain erilaisten tieteiden kiinnostuksen kohde. Metafora-termi on peräisin kreikasta, jossa *meta* (μετά) tarkoittaa yli ja *pherein* (φωρά) kuljettaa. Metafora on siis sananmukaisesti käännettynä kuljetus tai siirto jonkin yli. Monesti termi ymmärretäänkin siltana, jonka yli luonnollisesti kuljetaan ja kuljetetaan, siirrytään ja siirretään. (Gozzi 1999: 381; Merriam-Webster 2014) Näin ajateltuna käsite *metafora* on itsekin metaforinen.

Metaforan määritelmä riippuu siitä, miten metafora merkityksellistetään. Tieteen terminpankin (2014) mukaan metafora on ”kielikuva, jossa sana tai lause viittaa johonkin muuhun kuin ilmeiseen ja tavanomaiseen merkityksensä”. Metafora määritellään myös merkityksen siirroksi, jossa kielellinen ilmaus siirretään tavanomaisesta merkitysyhteydestään ja asetetaan uuden kohteen paikalle.

Metaforien merkitys ja tarkoitus on muuttunut aikakausien ja filosofisten suuntausten mukaan. Filosofi Aristoteleen kirjoitusten perusteella uskotaan, että metaforista oltiin kiinnostuneita jo tuhansia vuosia sitten. Metaforan varhaisin määritelmä lienee juuri Aristoteleelta (2000: 181): metafora syntyy, kun jotain asiaa kuvaamaan käytetään tiettyä sanaa, joka kuuluu jo jollekin toiselle asialle. Metafora liitettiin klassiseen retoriik-

kaan antiikin ajoista 1800-luvulle saakka (Kela 2007: 55). Sitä pidettiin tällöin keskeisimpänä trooppina² (emt.), erillisenä muista troopeista.

Keskiajalla metaforaan suhtauduttiin sekä suotuisasti että kielteisesti. Pyhissä kirjoituksissa se koettiin hyödyllisenä. Sen sijaan metaforaa pidettiin haitallisena, jos sitä käytettiin totuuden vastaisten asioiden piilottamiseen. Keskiajan jälkeen empiristit ja rationalistit vastustivat metaforan käyttöä harhaanjohtavana kielenkäyttönä. (Johnson 1985: 11–12) Poikkeuksen ajan näkemykseen metaforasta toivat filosofit Kant ja Nietzsche. Kant hyväksyi metaforan osana luovuutta. Nietzsche koki taas, että koko todellisuuden hahmottaminen on metaforista. (Johnson 1985: 14–15) 1900-luvulla metafora sai osakseen edelleen kritiikkiä etenkin kielen kognitiivisen ja tunteisiin vetoavan funktion erottamisesta. Filosofiseen käyttöön tunteisiin vetoavuus ei sopinut. (Johnson 1985: 16–17) Uudenlaista käsitystä metaforasta loi 1930-luvulla Richards ja myöhemmin hänen käsitystensä pohjalta Black 1950-luvulla. He käsittivät metaforan luonnollisena osana ajattelua. (Johnson 1985: 18) Näkemys käsitteellisestä järjestelmästä, joka on metaforisesti rakentunut, alettiin hyväksyä vähitellen 1900-luvun lopulla.

Nykyään metafora käsitetään laajan ja suppean metaforakäsityksen mukaan. Laajassa metaforakäsityksessä kaikki troopit kuuluvat metaforiin. Suppean näkemyksen mukaan taas metafora on yksi trooppi muiden joukossa. (Hellsten 1997: 12–13) Nämä näkemykset ovat korostuneet eri tavoin eri aikoina ja vaihtelevat edelleen erilaisissa tutkimuksissa. Toisaalta näkemys metaforasta voi olla myös jotain laajan ja suppean metaforakäsityksien väliltä, kuten Hellstenin (1997) tutkimuksessa.

Toinen tapa, jolla metaforia luokitellaan nykyään on metaforateorioiden jako kolmeen eli korvaamis-, vertaamis- ja vuorovaikutusteorioihin (Hellsten 1997: 16–21). Nämä eivät ole välttämättä toisiaan poissulkeva, vaan teoriat pikemminkin korostavat metaforan eri puolia. Aristoteleen määritelmä edustaa korvaamisteoriaa, jossa nimi siirretään

² Trooppi määritellään merkityksen vaihdokseksi sanassa (Salin 2003: 186). Troopeiksi luetaan yleisesti kielikuvat eli metafora, metonymia, synekdoke, hyperbola ja ironia. Edellä mainituista vain metafora on tutkimukseni kannalta oleellinen. Joissain tapauksissa metaforat kuitenkin kytkeytyvät niin kiinteästi muihin trooppeihin, ettei selkeää eroa ole mahdollista tehdä.

asialta toiselle. Metafora ulottuu näin vain yksittäisiin sanoihin. Korvaamisteorioiden mukaan metaforaa voidaan tarvita myös korvaamaan puuttuva sana (Kela 2007: 56). Tällainen ilmaus on esimerkiksi *harmaa talous*. Tällaiset ilmaukset ovat tosin kuolleen metaforan rajoilla. Lakoff ja Johnson (1980: 55) nimittävät kuolleiksi metaforiksi ilmaisuja, joilla ei ole sijaa metaforisessa käsitejärjestelmässä. Hellsten (2002: 28) lisää kuolleisiin metaforiin vielä metaforat, joille ei ole muuta ilmaisukeinoja. Perinteinen esimerkki kuolleesta metaforasta on esimerkiksi *pöydänjalka*. Pöydänjalalla ei ole käsitteellistä vastinetta, eikä sitä voida yhdistää laajempaan metaforiseen käsitekenttään, kuten *vartalo*, sillä pöydällä ei ole esimerkiksi käsiä tai päätä.

Vertaamisteoriat ovat ikään kuin jatkoa korvaamisteorioille, joissa metafora on retorinen tehostuskeino. Vertaamisteorioiden mukaan metafora on tiivistynyt analogia (Hellsten 1997: 18). Metafora määritelläänkin usein kielen vertauskuvaksi ilman vertausaanaa (vrt. Pääkkönen & Varis 2000: 71), jonka vuoksi muun muassa Black (1962: 35) pitää vertaamisteorioita oikeastaan korvaamisteorioihin kuuluvana erityistapauksena. Metafora on siis kuin implisiittinen versio eksplisiittisestä vertauksesta. Vertaamisteorioissa metafora tavoittaa lauseiden tason (Hellsten 1997: 18).

Metaforaa on kuvattu sekä korvaamis- että vertaamisteorioissa semanttisella kaavalla, jossa *X on ikään kuin Y suhteessa Z* (Leech 1969: 151). X:llä tarkoitetaan entiteettiä, josta puhutaan, Y:llä taas sitä asiakokonaisuutta, johon X:ää verrataan. Z:llä tarkoitetaan ominaisuuksia, jotka yhdistävät asioita, joiden vuoksi X:stä voidaan puhua kielikuvalla Y. Esimerkiksi metaforalla *regulaatiotsunami* viitataan säännösten runsauteen, vaikka termi liittyy pikemminkin luonnonvoimiin. X on tässä tapauksessa säännökset, Y luonnonvoimat. Entiteettejä yhdistävät ominaisuudet, kuten voima ja valta (Z). Koski (1992: 14) tiivistää Leechin ajatuksen sanoin ”tiedän kyllä, ettei X ole Y, mutta sanon sitä kuitenkin Y:ksi, koska haluan antaa kuulijalle sen vaikutelman, että se jotenkin muistuttaa Y:tä”.

Vuorovaikutusteoriat muuttavat käsitystä metaforasta täysin. Niiden mukaan metaforisuus ei rajoitu vain sanoihin tai lauseisiin, vaan ulottuu myös ajatteluun. Metafora syntyy, kun toisesta ajatuksellisesta käsitekentästä siirretään idea toiseen. Ihmisen ajattelu

nähdään näin ollen metaforisena. Metafora ei siis ole kielen tehokeino, vaan väline, jolla voidaan luoda uusia käsityksiä maailmasta. (Hellsten 1997: 21–22) Vuorovaikutusteorioiden kehittäjänä voidaan pitää Richardsia, joka käsitteli metaforaa ensimmäisen kerran kahden käsitteellisen kentän yhteensulautumana. Richards loi näkemyksen, jonka mukaan metaforan käsitteelliset ideat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Vuorovaikutuksen tuloksena syntyy täysin uusi merkitys. (Richards 1985/1936: 51)

Kelan (2007: 62–63) mukaan Leechin (emt.) esittämä kaava ei pädekään vuorovaikutusteorioiden mukaiseen metaforakäsitykseen. Sen sijaan Kela (emt.) esittää vuorovaikutusteorioita paremmin kuvaavat vaihtoehtoiset mallit *X on Y suhteessa Z* tai *X on osittain sama kuin Y*. Myöskään näitä malleja hän ei pidä täydellisinä, koska mallit eivät ilmennä metaforan uutta informaatiota luovaa ominaisuutta. Kelan (2007: 62) mukaan vuorovaikutusteorioissa metafora ilmentää uutta asiaa, jonka vuoksi metaforan avulla voidaan tehdä päätelmiä. Se erottaa vuorovaikutusteoriat korvaamis- ja vertaamisteorioista, joissa vain joko korvataan konkreettinen sana tai verrataan käsitteitä joiltain osin toisiinsa. Uusia päätelmiä niiden pohjalta ei voida muodostaa.

Tukea vuorovaikutusteorioille antaa kognitiivinen metaforaoppi, joka korostaa metaforan kehollista, kokemuksista kumpuavaa luonnetta (Hellsten 1997: 22). Kognitiivisen metaforaopin alkupisteenä pidetään Lakoffin ja Johnsonin teosta *Metaphors we live by* (1980), jossa metafora määritellään kokemuksista riippuvaiseksi käsiteläksi, joka ymmärretään toisen vastaavan avulla (Lakoff & Johnson 1980: 117). Käsitteet eivät siis ole pelkkiä kielen ilmiöitä, vaan ne pohjautuvat kehollisiin kokemuksiin ja projisoituvat sitä kautta abstraktiin käsitteistykseen (Hellsten 1997: 22). Kela (2007: 70) tiivistää kognitiivisen metafora-ajattelun osuvasti toteamalla, että ”abstrakti ajattelu on konkreettisten havaintojen kytkemistä käsitemaailmaan metaforien avulla”.

Lakoffin ja Johnsonin (1980) kognitiivisessa metaforateoriassa keskeisessä roolissa ovat mielikuvaskemaattiset rakenteet, joita luodaan metaforien pohjalle. Johnsonin (1987: 29) mukaan mielikuvaskemat ovat kokemuksessa toistuvia rakenteita. Nikanne (1992: 62) määrittelee skeeman pelkistetyksi ja rajoiltaan avoimeksi kuvaksi niistä seikoista ja suhteista, jotka käsite mielessä herättää. Skeemat taas jäsentävät kehollista kokemusta,

sillä ne välittävät kehollista kokemusta sekä ajattelua (Hellsten 1997: 33). Skeemat mahdollistavat metaforisten käsitejärjestelmien kokonaisvaltaisen hahmottamisen.

Tutkielmassani käsitän metaforan kognitiivisen metaforaopin mukaisesti. Katson näin ollen, että metafora on kahden kokemuksista kumpuavan idean, kahden käsitekentän, viittaussuhde. Perinteisesti metaforien ajatellaan kuuluvan runolliseen tai retoriseen kieleen, ei niinkään arkipäiväiseen kielenkäyttöön. Kognitiivisen metaforateorian mukaan metaforat eivät kuitenkaan ole vain runollista kieltä varten, vaan pikemmin kannattelevat arkipäiväisiä ajatteluprosesseja. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 6) mukaan koko ihmisen käsitteellinen järjestelmä on metaforisesti rakennettu. Kognitiivinen metaforaoppi korostaa metaforaa luonnollisena osana kielenkäyttöä, ajattelua ja sitä kautta myös toimintaa (Lakoff & Johnson 1980: 3).

2.2 Kognitiivisen metaforateorian luokittelu

Lakoff ja Johnson (1980) jakavat metaforat kolmeen luokkaan. Jako rakenteellisiin metaforiin, ontologisiin metaforiin ja suuntametaforiin on selkeä, mutta ei täysin ongelmaton. Monesti onkin tulkitsijasta kiinni, mihin luokkaan metafora liitetään. Luokittelu kuitenkin auttaa ymmärtämään kognitiivisen metaforateorian luonnetta ja havainnollistaa sen laajaa vaikutuspiiriä.

2.2.1 Rakenteelliset metaforat

Rakenteellisissa metaforissa (*structural metaphors*) on kyse käsitteiden välisistä yhtäläisyyksistä, jolloin yksi asia ymmärretään toisen avulla. Rakenteellisissa metaforissa huomio kiinnittyy *metaforisiin käsitteisiin*, joita myös usein kutsutaan metaforiksi. Kelan (2007: 74) mukaan metaforinen käsite on keskeinen metafora, joka on muotoa X ON Y ja jonka ympärille on syntynyt erilaisia metaforisia ilmauksia. Metaforisista käsitteistä Kela (emt.) käyttää nimitystä *ydinmetafora*, jota voidaan pitää rakenteellisen metaforan synonyyminä. Ydinmetaforien avulla on mahdollista laajentaa mielikuvaskemaattisia rakenteita ja muodostaa myös muita metaforia ydinmetaforan pohjalta.

Rakenteellisia metaforia havainnollistaa esimerkiksi ydinmetafora AIKA ON VOIMAVARA³ (Lakoff & Johnson 1980: 65–67), mikä käy ilmi seuraavissa ilmaisuissa: aika kuluu, sitä voi käyttää hyödyllisesti tai sitä voi tuhata, se voi myös loppua kokonaan. Taloudessa taas puhutaan monesti talouden ylä- ja alamäistä. Tällöin talouden kulkua verrataan matkaan, jolloin ydinmetafora on TALOUS ON MATKA. Abstraktia käsitettä käytetään kummassakin esimerkissä materiaalsen tavoin, mikä helpottaa sen ymmärtämistä ja korostaa sen tiettyjä puolia. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 61) mukaan kulttuuri ja kokemukset ovat pohjana rakenteellisten metaforien muodostamiselle ja ymmärtämiselle.

2.2.2 Ontologiset metaforat

Ontologiset metaforat (*ontological metaphors*) pohjautuvat käsitteiden konkretisoimiseen ja hahmottamiseen (Lakoff & Johnson 1980: 25–26). Ontologisia metaforia kutsutaan aineellisiksi ja olemuksellisiksi metaforiksi, koska ne nimenomaan tekevät asioista aineellisia ja olemuksellisia. Esimerkiksi abstraktista inflaatiosta puhutaan konkreettisenä olentona: se voi laukata, sitä vastaan voidaan taistella tai toisinaan se voi karata kokonaan käsistä.

Lakoffin ja Johnsonin (1980: 33) mukaan personifikaatio eli asioiden ja olioiden inhimillistäminen kuuluu ontologisiin metaforiin. Personifikaation tehtävä on auttaa ymmärtämään maailman ilmiöitä kuvaamalla ne ihmismäisesti elollisina (emt.). Esimerkiksi *veronkorotus syö ostovoimaa* on personifikaatio, jossa veronkorotus on ikään kuin ihmismäinen olento, joka voi syödä abstraktia ostovoimaa.

Lakoff ja Johnson (1980: 29) puhuvat niin ikään säiliömetaforista, jotka kuuluvat myös ontologisiin metaforiin. Säiliömetaforissa kyse on entiteettien käsittämisestä säiliöinä, joilla on ulko- ja sisäpuoli. Esimerkiksi työmarkkinoilla saatetaan puhua *lakkoon menemisestä*. Tällöin lakko käsitetään kuvitteelliseksi tilaksi, säiliöksi, jolla on sisä- ja ulkopuoli ja johon voi taten mennä sisään ja ulos.

³ Kirjoitan ydinmetaforat kapitalein, kuten muun muassa Lakoff ja Johnson (1980).

Lakoffin ja Johnson (1980: 35) liittävät myös metonymian osaksi ontologisia metaforia. Laajan metaforanäkemyksen mukaan metonymia kuuluukin metaforiin. Suppea näkemys taas korostaa metonymiaa metaforasta erillisenä trooppina (ks. s. 12). Lakoff ja Johnson (1980: 36) toisaalta myöntävät, että metafora ja metonymia ovat erilaisia suhteiltaan. Metonymia määritellään kokonaisuudeksi, jossa kokonaisuutta kuvaava osa korostaa kuvattavan osan tiettyä puolta (Onikki 1992: 39–40). Esimerkiksi, kun Suomi tekee jonkin päätöksen, ei päätöstä tee suinkaan Suomi, vaan tietyn alan ammattilaiset, jotka toimivat Suomen edustajina. Metonyymisessä relaatiossa korostetaan esimerkin tapauksessa päätösvaltaa. Metonymiassa siis tietty käsite ymmärretään toisen kautta, mutta keskitytään tarkemmin kohteen tiettyihin puoliin, mikä erottaa sen metaforasta (Onikki 1992: 39–40).

2.2.3 Suuntametaforat

Suuntametaforien (*orientational metaphors*) pohjana on käsitys avaruudellisesta suuntautumisesta. Tämä tarkoittaa käsitteiden jakautumista eri suuntiin, esimerkiksi ylös- tai alaspäin, sisään- tai ulospäin, eteen- tai taaksepäin. (Lakoff & Johnson 1980: 14) Esimerkiksi mieliala voi nousta ja laskea: voidaan leijua taivaissa tai olla täysin maassa. Tällöin onnellisuus sijoittuu ylös, kun taas surullisuus alas.

Avaruudellinen suuntautuminen näkyy myös talousmetaforissa. Erilaisia indikaattoreita, käyriä ja barometrejä, samoin kuin taloutta ylipäätään pyritään nostamaan, jolloin suunta on ylöspäin. Monesti *enemmän* sijoitetaankin mielissä ylös verrattuna *vähempään* (Lakoff & Johnson 1980: 22). Toisaalta joskus skeema kääntyy täysin pääläelleen. Esimerkiksi kustannusten kohdalla pyritään nostamisen sijaan laskemiseen. Pohjana suuntametaforille ovat kulttuuri ja kokemukset. Kulttuurit ja kokemusten muovaamat ihmiset arvostavat eri asioita, joten myös käsitteelliset suuntautumiset saattavat vaihdella.

2.3 Kognitiivisen metaforateorian kritiikkiä

Lakoffin ja Johnsonin kognitiivinen metaforateoria ei ole täysin ongelmaton. Ensinnäkin Lakoff ja Johnson eivät missään vaiheessa anna metaforalle selkeää määritelmää. Metaforasta ja sen ominaisuuksista kerrotaan hyvin laajasti, mutta varsinainen määrittely jää kunkin tutkijan omaksi tulkinnaksi. Määrittelemättömyydestä taas seuraa, että metafora tulkitaan monesti väärin (Kela 2007: 84). Kuten aiemmin mainitsin (ks. luku 1.3), itse määrittelen metaforan kognitiivista metaforateoriaa mukailen kokonaisuudeksi, jossa toisesta kokemuksista kumpuavasta ideasta eli käsitekentästä siirretään ominaisuuksia toiseen, jolloin syntyy täysin uusi merkityskokonaisuus. Käsitekenttien on oltava erillisiä, sillä jos lähde- ja kohdekäsite kuuluvat samaan teemaan, ei niiden välille synny metaforista jännitettä (Kela 2007: 85). Esimerkiksi lauseessa *susi on peto* käsitteet kuuluvat samaan teemaan, jolloin metaforisuutta ei ilmene verrattuna esimerkiksi metaforiseen ilmaukseen *ihminen on peto*.

Eräät tunnetuimmista kognitiivisen metaforateorian kritiikeistä ovat peräisin Jackendoffilta ja Aaronilta (1991). Jackendoffin ja Aaronin (1991: 325) mukaan kognitiivisen metaforateorian metaforakäsitys on liian laaja. Tällöin metaforiksi saatetaan luokitella sellaisiakin käsitteitä, joissa ei varsinaista metaforisuutta ole, vaan jotka esimerkiksi Kela (2007: 84) määrittelee kirjaimellisiksi uskomuksiksi tai niin samantyylisten käsitekenttien yhteensulautumiksi, ettei niitä voi edes pitää metaforina. Esimerkiksi ydinmetaforassa AIKA LIIKKUU kummatkin käsitekentät ovat hyvin abstrakteja, jolloin ydinmetaforasta johdettua ilmausta *kesä lähestyy* ei välttämättä tulkita metaforaksi ollenkaan. Myös raja elävän ja kuolleen metaforan välillä on melko liukuva (ks. luku 2.1).

Omassa tutkielmassani kritiikki kohdistuu lähinnä metaforaluokittelun tarpeellisuuden kyseenalaistamiseen ja metaforan rajaamiseen. Vaikka tutkielmani pohjautuu Lakoffin ja Johnsonin kognitiiviseen metaforateoriaan, en kuitenkaan käytä Lakoffin ja Johnsonin luokittelua. Luokittelu on mielestäni perusteltua esitellä ja ymmärtää, mutta sen mukaisesti jaottelu ei toisi vastauksia tutkimuskysymyksiini. Myös luokittelun laveat rajat toisivat haasteita, sillä jotkut metaforat saattaisivat kuulua useampaan luokkaan.

Toisaalta luokittelu näkyy osittain tutkielmassani, sillä jätän yhden kognitiivisten metaforien luokan, suuntametaforat, kokonaan pois aineistosta analysoitavista metaforista. Suuntametaforat ovat oleellinen osa talouden kieltä, kuten myös aineistossani. Työmarkkinapolitiikassa jäsenkäyrät nousevat ja laskevat samoin kuin verot ja työntekijöiden määrä yrityksissä. Aina näille ilmaisuille ei tunnu olevan kuitenkaan muuta ilmaisukeinoa. Kyseisten suuntametaforien kohdalla voidaan myös miettiä, missä menee raja kuolleen ja elävän metaforan välillä. Joissain tapauksissa, kuten verojen laskussa ja nousussa, voidaan mielestäni jopa puhua jo käsitteellistyneistä termeistä, jotka eivät vakiintuneisuutensa vuoksi kuulu enää eläviin metaforiin. Näin ei toki ole kaikkien suuntametaforien kohdalla, mutta koska määrittelyn ongelma koskee suurta osaa suuntametaforista, jätän ne pois selkeyden vuoksi.⁴

Tutkielmani metaforakäsitys nojaa suppeaan metaforakäsitykseen. Sen sijaan Lakoffin ja Johnsonin kognitiivinen metaforateoria kannattaa selkeäsi laajaa metaforakäsitystä, jossa kaikki troopit kuuluvat metaforiin. Tämän tutkimuksen tavoitteet ja laajahkon aineiston huomioiden suppea metaforakäsitys palvelee kuitenkin parhaiten analyysiäni. Keskityn siis pääasiassa vain metaforiin.

2.4 Metaforakeskukset

Metaforat koostuvat kahdesta käsitealasta, joita yhdistää jokin ominaisuus. Käsitealaa, josta ominaisuus siirretään, kutsutaan *lähdekäsitteeksi*. *Kohdekäsite* on taas käsiteala, johon ominaisuus liitetään. (Kövecses 2002: 4) Kosken (1992: 15) mukaan maailma hahmotetaan usein siten, että monet käsitealat nähdään toisten vastaavien kaltaisina, ja näistä puhuttaessa käytetään ilmauksia, jotka varsinaisesti kuuluvat mallina olevaan käsitteentään. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 7) mukaan ihmisen käsitteellinen järjestelmä on systemaattisesti rakentunut, minkä vuoksi myös käsitealojen yhdistäminen on systemaattista. Jotkut käsitealat vetävät puoleensa enemmän metaforisia ilmauksia, kun taas toiset antavat niitä herkemmin toisille. Näitä käsitealoja kutsun yhteisesti *metafora-*

⁴ Myös eräät selvästi kuolleet metaforat jätän analyysin ulkopuolelle, sillä ne eivät vakiintuneisuutensa vuoksi ole relevantteja tässä tutkimuksessa.

keskuksiksi.

Tietyt tarkoitteiden ryhmät ikään kuin vetävät metaforia puoleensa. Sperber (1923: 47) nimittää näitä käsitekentiksikin kutsuttuja tarkoitteiden ryhmiä *attraktiokeskuksiksi*. Attraktiokeskusten aihepiirit saattavat olla jollain tapaa arkoja tai negatiivisia, jolloin niitä pyritään käsitteellistämään mahdollisesti neutraalimpaan muotoon metaforien avulla. Esimerkiksi kuolemasta käytetään metaforisia ilmauksia, kuten nukkua pois, mennä taivaaseen ja siirtyä ajasta ikuisuuteen. Kuoleman metaforisoinnin syy on melko ilmeinen. Sen sijaan työmarkkinoiden kielessä metaforien käytön syyt ovat jokseenkin erilaiset.

On havaittu myös tarkoitteiden ryhmiä, käsitekenttiä, joista saadaan herkästi muille alueille metaforisia ilmauksia. Nämä ovat Sperberin (1923: 45) mukaan *ekspansiokeskukset*, joiden käsitteet sopivat eri aihealueiden käsitekonteksteihin alkuperästä riippumatta. Ne saattavat värittää ja usein auttavat hahmottamaan aihetta. Esimerkiksi taistelusanasto käytetään yleisesti eri aloilla. Taloudessa esimerkiksi puhutaan usein kamppailusta, takaiskuista ja luovuttamisesta.

Metaforakeskukset ovat merkittävässä roolissa tutkielmassani. Metaforakeskukset paljastavat, mistä aiheista yleisimmin puhutaan metaforin sekä minkä aihepiirin käsitteitä yleisimmin käytetään, kun puhutaan metaforin. Tutkielmassani attraktio- ja ekspansiokeskusten perusteella selvitän, ovatko käytetyt metaforat samankaltaisia eli voidaan-ko puhua yhtenäisestä työmarkkinametaforiikasta. Selvitän myös, käytetäänkö tietyissä ekspansiokeskuksissa tiettyjä attraktiokeskuksia. Näin pystyn selvittämään aineistoni metaforien keskeisiä funktioita.

3 PÄÄKIRJOITUKSET SANOMAN VÄLITTÄJINÄ

Pääkirjoitus on sananmukaisesti lehden pää, jolla on oma vakiintunut ja muuttumaton paikkansa ja joka kertoo, mikä on päivän puheenaihe. Huovilan (2001: 5) mukaan pääkirjoitus on lehden kannanotto ajankohtaiseen asiaan. Näin ollen pääkirjoituksia voi pitää eräänlaisina mielipidekirjoituksina (ks. Katajamäki 2004: 62). Ne kuitenkin sijoitetaan selvästi erilleen muista lehden mielipidekirjoituksista, kuten yleisönosastokirjoituksista tai pilapiirroksista, mikä tukee nimenomaan lehden oman kannanoton erillisyyttä muista mielipiteistä. Heikkisen (1999: 230–231) mukaan pääkirjoitukset suunnataan valtaosin täsmentämättömille kansalaisille tai koko kansalle, kuten joukkotiedotus yleensä.

Perinteisesti pääkirjoituksen kirjoittaja on lehden päätoimittaja (Huovila 2001: 5). Tämä ei ole kuitenkaan välttämätöntä, kuten käy ilmi oman aineistoni pääkirjoituksista (ks. liitteet 1–2). Päätoimittajan lisäksi pääkirjoituksen kirjoittaja voi olla joko yksi lehden artikkelitoimittajista, jonkin osaston erikoistoimittaja tai se voidaan kirjoittaa ryhmätyönä (Huovila 2001: 6). Pääkirjoituksen voi myös laatia toimituksen ulkopuolinen henkilö, mutta tällaisissa tapauksissa kirjoittajalla on lehden aihepiireihin liittyvää erityistä ammattitaitoa ja -tietoa.

Monesti pääkirjoitusta ei allekirjoiteta, jolloin painotetaan juuri lehden, ei pääkirjoittajan, mielipidettä (Huovila 2001: 6). Toisaalta joissain lehdissä pääkirjoituksen allekirjoitus on vakiintunut tapa. Myös nimikirjaimia käytetään joissain tapauksissa allekirjoituksena, mikä on ikään kuin välimuoto allekirjoitetusta ja allekirjoittamasta tekstistä (Huovila 2001: 7).

Pääkirjoitukset seuraavat lehden linjaa ja käsittelevät lehden ajankohtaisia aihepiirejä. Kuitenkin, kuten viestinnässä yleensä, ei viestillä ole merkitystä ennen kuin viestin vastaanottaja saa sen. Heikkisen (1999: 13) mukaan pääkirjoitus on kirjoitusmerkkien muodostama kokonaisuus, joka saa merkityksensä tekstinä lukijoidensa tulkinnoissa. On siis lukijasta kiinni, millainen on tekstin lopullinen tulkinta. Heikkinen (1999: 12)

lisää vielä määritelmänsä, että pääkirjoituksen kirjoittaja tulkitsee todellisuutta ja esittää näkemyksiään kirjoituksena, josta lukijat tekevät omia päätelmiään.

Lukijan tekemät päätelmät ovat yhteydessä kulloiseenkin tekstilajitietoisuuteen: erilaisiin tekstilajeihin liittyvät tietyt odotukset, jotka vaikuttavat myös tekstin tulkintaan. Tekstilajitietoisuuden myötä osataan erottaa esimerkiksi pääkirjoitus uutisesta tai kolumnista. Kielelliselle analyysille on perustana sosiokulttuurinen tietoisuus. Sekä kirjoittajan että lukijan valintoihin vaikuttaa siis yhteinen tieto siitä, millainen kunkin tekstilajin tulee olla eli tässä tapauksessa, millainen on pääkirjoitus. Lukutilanteessa merkitysten tulkitsijana on lukija. Lukijan tulkinnat vaikuttavat siihen, miten jutun kirjoittajan tekemät valinnat tulkitaan. (Heikkinen 1999: 56–57) Faircloughin (1997: 30) mukaan tekstit ovatkin vaihtoehtojen kokoelmia. Heikkinen (1999: 51) selvittää Faircloughin näkemystä kertomalla, kuinka muodolliset valinnat, esimerkiksi jokin sana toisen sijasta, määräävät sen, mikä merkitys valitaan sekä kuinka tiettyä tapahtumaa kuvataan. Valintojen tarkastelulla voidaan myös miettiä, mitä teksteistä mahdollisesti puuttuu, mitä on jätetty valitsematta.

3.1 Pääkirjoitusten vaikuttavuus

Pääkirjoituksissa, kuten muissakin mielipidekirjoituksissa, pyritään vakuuttamaan lukija tietyistä kannanotosta. Hemánuksen (1972: 5) mukaan pääkirjoitus on teksti, jossa lehdellä instituutioina on oikeus esittää omat arvostuksensa ja kannanottonsa. Kirjoittaja on siis vapaa kirjoittamaan näkemyksiään, jotka kuitenkin sopivat lehden kantaan ja arvomaailmaan. Lehden kantaa ja arvomaailmaa taas säätelee yhteiskunnassa vallitsevat yleiset näkemykset. Hemánuksen (1972: 29–30) mukaan pääkirjoitus on yhteiskunnassa vallitsevista näkemyksistä ja tavoista riippuvainen. Pääkirjoituksen päämäärät ovat peräisin yhteiskunnassa vallitsevista näkemyksistä ja pääkirjoituksen keinot taas ovat peräisin pääkirjoituksen päämääristä (emt.).

Pääkirjoitukset ovat tekstityypiltään argumentoivia (ks. Katajamäki 2004: 69–71). Hemánuksen (1972: 6) mukaan pääkirjoituksia voidaan pitää eräänlaisena propaganda-

na, jossa pyritään avoimesti vaikuttamaan lukijoihin. Hemánus (1972: 17) esittää pääkirjoitusten päämääräksi arvostusten ja arvostusluontoisten kannanottojen esittämisen sekä vaihtoehtojen tarjoamisen. Arvostuksilla ja arvostusluontoisilla kannanotoilla Hemánus (emt.) tarkoittaa nimenomaan mielipiteellisiä kannanottoja. Vaihtoehtojen tarjoaminen taas viittaa informatiiviseen sävyyn, jossa tiettyyn asiaan esitetään useampi mahdollinen näkemys.

Hemánus (1972: 18–29) jakaa pääkirjoitukset neljään luokkaan: pohdiskeleviin, erotteleviin, taustaa valottaviin ja linjaa viitoittaviin pääkirjoituksiin. Pohdiskelevissa pääkirjoituksissa ei esitetä arvottavia kannanottoja, vaan kuvaillaan vaihtoehtoisia lähestymistapoja aiheeseen. Erottelevissa pääkirjoituksissa taas esitetään vaihtoehtoiset kannat ja arvotetaan niistä yksi ylitse muiden. Lehti siis ikään kuin suosittelee lukijalle tiettyä kantaa käsiteltävään asiaan. Taustaa valottavat pääkirjoitukset eivät esitä kannanottoa, eivätkä arvostuksia käsiteltävästä asiasta. Hemánus (emt.) nimittääkin taustaa valottavia pääkirjoituksia pääkirjoituksen muotoon puetuiksi taustaselvityksiksi. Linjaa viitoittavat pääkirjoitukset esittävät kannanottonsa mainitsematta muita vaihtoehtoisia näkemyksiä aiheeseen. Näin lukijalle annetaan ikään kuin vain yksi ja oikea näkemys käsiteltävään asiaan.

Vaikka pääkirjoituksen päämäärät ovat jotakuinkin propagandalliset eli lukijaan avoimesti vaikuttavat, voivat sen vaikuttamiskeinot kätkeä kannanoton sulavasti. Esimerkiksi jakoa sisä- ja ulkoryhmiin (ks. Hemánus 1972: 32–42) käytetään yleisesti, kun halutaan saada lukija vakuuttumaan pääkirjoituksen näkemyksestä. Sisäryhmällä tarkoitetaan tietyn näkemyksen edustajaryhmää, johon pääkirjoituksen kirjoittaja sekä täten myös lehti kuuluu ja johon myös lukija asemoidaan. Ulkoryhmä taas on vastakkainen ryhmä pääkirjoituksen edustajaryhmän kanssa. Ulkoryhmää pidetään vieraana ja sen kannanottoja epäpätevinä. Asemointi voidaan esittää joko eksplisiittisesti tai hyvin implisiittisesti, jolloin lukija ei välttämättä huomaa tekstin vaikuttavuutta.

Raja vaikuttavan argumentatiivisen ja neutraalin informatiivisen tekstin välillä voi siis olla hyvinkin liukuva (Leiwo, Luukka & Nikula 1992: 93). Pääkirjoitus koetaankin monesti kontekstinsa ja asemointinsa vuoksi pikemminkin informatiiviseksi kuin argumen-

toivaksi, mikä edistää vaikuttamisen mahdollisuutta. Vaikuttavuutta tukevat kielelliset keinot, kuten metaforat, joiden luoma todellisuus piilomerkityksineen ei ole sattumanvaraista.

3.2 Metaforien käyttö pääkirjoituksissa

Pääkirjoitus tekstinä antaa kirjoittajalleen vapauden valita, mistä aiheesta kirjoittaa, mutta myös miten aiheesta kirjoittaa, kuitenkin lehden näkemyksiin peilaten. Kielelliset keinot saattavat tuntua sattumanvaraisilta tekstin värittäjiltä, mutta niillä on kuitenkin pääkirjoitustekstissä tiettyjä tehtäviä. Metaforat yhtenä kielellisten keinojen muotona tuovat pääkirjoituksiin vaihtelevuutta, rinnastusta muihin aiheisiin sekä uusia merkityskokonaisuuksia.

Hellstenin (1997: 60–61) mukaan metaforien käyttö journalistisissa teksteissä kytkeytyy joko arkijärkeen tai arkijärjen vastustamiseen. Arkijärjellä Hellsten tarkoittaa yhteisesti jaettuja ja tunnettuja käsityksiä asioista. Metaforien käytöllä voidaan siis vahvistaa jo vakiintuneita käsityksiä tai horjuttaa niitä. Arkijärjen vastustamisella Hellsten tarkoittaa vallitsevien käsitysten kyseenalaistamista ja siten horjuttamista, jolloin voi syntyä täysin uusia tapoja jäsentää maailmaa.

Tutuilla ja vakiintuneilla metaforilla vahvistetaan yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä maailmasta, kun taas luovilla eli uusilla metaforilla vastustetaan tuttuja ajattelumalleja. Luovia metaforia on kahdenlaisia: vasta- ja vaihtoehtometaforia. Vastametaforissa otetaan tutulta lähdealueelta käyttöön uusia käsitteitä, jotka ovat kuitenkin samasta skeemasta. (Hellsten 1997: 40–41) Esimerkiksi ydinmetaforaan ELÄMÄ ON MATKA vaihdetaan lähdekäsitteeksi laivamatka, jolloin ydinmetaforaksi muuttuu ELÄMÄ ON LAIVAMATKA. Vaihtoehtometafiorissa sen sijaan käsitteet otetaan toisista, täysin uusista lähdealueista, jolloin vanhat metaforat kyseenalaistetaan, ja samalla syntyy uusia tapoja tulkitella ilmiöitä (emt.). Esimerkiksi elämää voitaisiin rinnastaa yllättäen peliin, jolloin ydinmetafora ELÄMÄ ON PELIÄ toisi aivan uudenlaisen näkökulman asiaan.

Heikkinen (1999: 135–136) luettelee merkittävimmiksi lähdealueiksi pääkirjoituksissa muun muassa sodan ja taistelun, teatterin, sairauden, luonnon, rakennuksen ja matkan. Huomionarvoista useimmissa edellä mainituista teemoista on jonkinlainen vastakkainasettelu. Sotametaforissa vastakkain ovat me ja muut, sairaudessa vastakkainasettelun toisessa päässä on terveys tai yleisemmin elämä ja kuolema. Luontometaforissa taas vastakkain ovat luonto luonnonilmiöineen ja ihminen sekä ihmisen toiminta luonnossa. Vastakkainasettelu tuo kontrastia käsiteltävään asiaan, sillä se korostaa käsiteltävän asian kahta eri ääripäätä ja jättää mahdolliset välimuodot huomioimatta. Vastakkainasettelu myös vahvistaa jakoa sisä- ja ulkoryhmiin (ks. s. 23), minkä avulla lukija yritetään asemoida samalle kannalle pääkirjoituksen näkemyksen kanssa.

Metaforat tekstissä ovat tiettyjä kirjoittajan valintoja. Metaforia voidaan pitää eräänlaisina kiertoilmaisuuina (Varis 1998: 104–108). Oleellista onkin miettiä, miksi tietyt asiat täytyy esittää kiertoilmaisuja käyttäen, metaforien avulla. Heikkinen (1999: 134) pohtii, voiko joistain näennäisen metaforisista muodoista tulla pääkirjoituskielessä tyypillisiä asioiden sanomisen tapoja eli onko tietyistä metaforista tullut jopa vakiintuneempia tapoja käsitellä tiettyä asiaa kuin asian käsittely ilman metaforaa.

Heikkisen (1999: 134) mukaan pohdinnan arvoista on myös kiinnittää huomiota siihen, mistä metaforat on valittu. Heikkisen (emt.) mukaan konventionalistuneet ja kauan käytetyt metaforat muuttavat käsiteltävää asiaa siten, että ne aletaan nähdä todellisesti lähdealueen kaltaisina, kuten esimerkiksi liiketoiminta kilpailuna. Näin metaforien käyttö ei ole vain kielen värittämistä tai asioiden selkeyttämistä, vaan myös konnotaatioiden muuttamista.

4 METAFORAT AINEISTONI TYÖMARKKINAKIELESSÄ

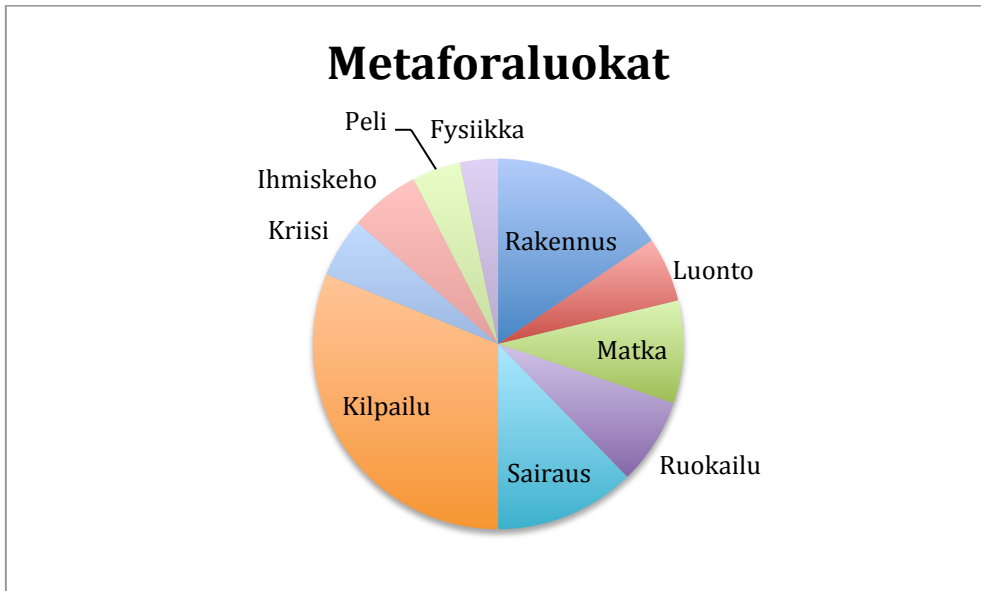
Tässä luvussa analysoin aineistoani kognitiivisen metaforateorian valossa. Vertailen EK:n jäsenlehti Priman ja SAK:n jäsenlehti Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforiikkaa. Kuten aiemmin mainitsin (ks. luku 1.2), Prima edustaa työnantajia, Palkkatyöläinen taas työntekijöitä. Aloitan luvun kertomalla analyysin kulusta. Jatkan aineiston esittelyä metaforien prosentuaalisen jakautumisen erittelyllä. Sen jälkeen siirryn varsinaiseen aineiston analyysiin.

Analyysissä kartoitan aluksi metaforien kokonaismäärän. Koska aineistoni koostuu kahdesta jäsenlehdestä, joiden metaforiikkaa vertailen, käsittelen aluksi lehtien metaforia erikseen. Kokonaismäärän laskettuani jaottelen metaforat luokkiin niiden metaforakeskusten mukaan (ks. luku 2.4). Luokittelen metaforat ensin niiden ekspansiokeskusten mukaan. Luokiteltuani ekspansiokeskukset siirryn tarkastelemaan attraktiokeskuksia. Selvitän, mistä aihepiireistä puhutaan tietyn ekspansiokeskuksen piirissä; puhutaanko esimerkiksi kummassakin lehdessä samasta aihepiiristä kilpailusanastoa käyttäen. Luokittelun jälkeen vertaan aineistoni metaforakeskuksia keskenään. Selvitän, ovatko ekspansio- ja attraktiokeskukset samoja sekä Priman että Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa eli löytyykö lehdistä yhtenäistä työmarkkinametaforiikkaa. Luokittelun jälkeen analysoin tuloksia ja pohdin syitä sille, miksi tiettyjä ekspansiokeskuksia ja attraktiokeskuksia käytetään.

4.1 Aineisto lukuina

Priman ja Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforiikka on monipuolista. Yhteensä metaforia aineistoni 40 pääkirjoituksessa on 369, joista 65 % on Priman pääkirjoituksissa ja 35 % Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa. Priman pääkirjoituksissa käytetään selvästi enemmän metaforia: yhdessä pääkirjoituksessa on keskimäärin 12 metaforaa. Palkkatyöläisen metaforien keskimäärä pääkirjoitusta kohti on 7. Näissä luvuissa ei ole mukana suuntametaforia, jotka jätin tutkimukseni ulkopuolelle (ks. luku 2.3). Kuviossa 1 on luokiteltuna aineistoni yleisimmät ekspansiokeskukset. Ekspansiokeskus on siis teema,

jonka käsitepiiristä metaforan lähdekäsite on. Prosenttiosuudet kuviossa 1 on suhteutettu yleisimpien, tässä tutkimuksessa käsiteltävien metaforien kokonaismäärään.

Kuvio 1. Yleisimmät ekspansiokeskukset

Suurin metaforaluokka on kilpailumetaforat, joita esiintyy aineistossani yhteensä 66. Rakennusteemaisia metaforia löytyy 33 ja sairausmetaforia 26. Matkametaforia esiintyy 19, ruokalumetaforia 16, ihmiskehoon liittyviä metaforia 13 sekä luontometforia 12. Kriisimetaforia löytyy 11, pelimetaforia 9 ja fysiikkaan kytkeytyviä metaforia 7. Yhteensä analyysissä käsiteltäviä metaforia on siis 212. Muut aineiston metaforat kuuluvat sekalaisiin aihepiireihin, jonka vuoksi jätän ne analyysin ulkopuolelle. Rajan olen asettanut 4 %:n kohtaan, joka muotoutui luonnollisesti metaforien prosenttiosuuksia tarkastellessa. Mikäli tiettyä ekspansiokeskusta on yhtenäisissä metaforissa alle 4 % koko aineiston metaforista tai eriävissä metaforissa alle 4 % joko Palkkatyöläisen tai Priman metaforista, lukeutuu metaforakeskus sekalaisiin, käsittelemättömiin ekspansiokeskuksiin.

Ekspansiokeskukset Priman ja Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa ovat osittain samoja, osittain ne taas eroavat toisistaan. Tästä syystä jaottelen metaforakeskukset yhtenäisiin

ja eriäviin metaforiin. Yhtenäiset metaforat ovat metaforakeskuksia, joiden metaforia esiintyy kummankin lehden pääkirjoituksissa. Eriävät metaforat taas ovat metaforakeskuksia, joiden metaforat esiintyvät vain joko Priman tai Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa.

Tiettyjen metaforakeskusten sijoittaminen joko yhtenäisiin tai eriäviin metaforiin ei ole täysin ongelmaton. Joissain tapauksissa metaforakeskus esiintyy kummankin lehden pääkirjoituksissa, mutta toisessa hiukan enemmän. Esimerkiksi luontometaforat ovat ikään kuin yhtenäinen metaforakeskus, mutta koska niiden kokonaismäärä (3 %) ei yllä vaadittuun prosenttimäärään (vähintään 4 %), jää se pois yhtenäisistä metaforista. Sen sijaan Palkkatyöläisen metaforista sen osuus on 6 %, jolloin se riittää eriäväksi metaforakeskukseksi. Eriäviin metaforakeskuksiin kuuluu myös sellaiset ekspansiokeskukset, joiden metaforia on oleellisesti enemmän toisen lehden pääkirjoituksissa. Selvitän tarvittaessa asiaa kunkin alaluvun kohdalla.

4.2 Yhtenäiset metaforat

Kuten aiemmin mainitsin, yhtenäisiin metaforiin kuuluvat metaforakeskukset, joiden metaforia käytetään sekä Priman että Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa. Aineistoni yhtenäisiä metaforaluokkia ovat rakennus-, sairaus-, matka- ja ruokailumetaforat.

4.2.1 Rakennusmetaforat

Rakennus on melko perinteinen ekspansiokeskus. Ydinmetaforaa X ON RAKENNUS käytetään useissa yhteyksissä. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 46) mukaan yksi tavallisimmista ydinmetaforista on TEORIA ON RAKENNUS. Tämä luo käsityksen siitä, että teorioilla täytyy olla vankka pohja, ne tarvitsevat vahvoja perustuksia ja niillä on oma runkonsa, kuten rakennuksilla. Rakennus on suurin Priman ja Palkkatyöläisen pääkirjoitusten yhtenäinen ekspansiokeskus. Teemaan liitän rakentamisen toimintana sekä rakennuksen ja rakenteet omine elementteineen. Rakennusmetaforia on yhteensä koko aineistossa 33: Priman pääkirjoituksissa 26 ja Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa 7. Priman pääkirjoituk-

sissa näin ollen käytetään rakennusteemaa enemmän. Koko aineiston metaforista rakennusmetaforat kattavat 9 %.

Yleisimpiä rakennusmetaforista ovat erilaiset *rakenne*-metaforat.

- (1) Elinkeinorakenne muuttuu nopeasti. (Palkkatyöläinen 1/13)
- (2) Työpaikkarakenne muuttuu --. (Palkkatyöläinen 5/11)
- (3) Talouden rakennemuutos etenee nopeasti. (Prima 3/13)

Rakenteet työmarkkinoilla voivat olla erilaisia. Esimerkissä (1) puhutaan elinkeinorakenteesta ja esimerkissä (2) työpaikkarakenteesta. Myös taloudella on rakenteensa ja muutos talouden rakennemuutokseen etenee esimerkin (3) mukaan. Yhteistä esimerkeille on skeema rakenteista, joilla kokonaisuus pysyy kasassa. Rakenne voidaan mieltää yhteen liitettyjen osien kokonaisuudeksi. Rakenne ei ole rakennus, vaan se pikemminkin viittaa rakennelmiin eli yhteen liitettyjen osien muodostamiin kokonaisuuksiin. Rakenteet voivat muuttua tai niitä voidaan muovata. Ne voidaan myös luoda kokonaan tyhjästä tai jonkin mallin mukaan.

Rakennusmetaforiin liittyvät olennaisesti myös rakentamiseen tarvittava välineistö: jotta pystytään rakentamaan, tarvitaan työkaluja.

- (4) -- yhteiskuntaan lisärahaa tuovan viennin työkalujen varmistaminen. (Prima 5/11)
- (5) Suomessa on vahva teollinen pohja. Ilman investointeja pohja rapautuu nopeasti --. (Prima 6/11)
- (6) Tarvitsemme Suomen teollisen rakenteen päälle rakentuvia osaamisintensiivisiä ja globaaleja palveluja --. (Prima 5/11)

Esimerkissä (4) puhutaan viennin työkaluista. Viennin työkaluja tarvitaan, jotta pystytään rakentamaan vientiteollisuutta. Monesti rakentamisen ensimmäinen vaihe on luoda vankka pohja, joka kestää sen ylle rakentamisen. Esimerkissä (5) kerrotaan Suomen vahvasta pohjasta. Kuitenkaan pohja ei kestä mitä tahansa, vaan voi rapautua, Suomen teollisuudesta puhuttaessa investointien puutteessa. Pohjan päälle on mahdollista rakentaa rakenteita ja niiden päälle rakentuvia rakenteita. Esimerkissä (6) Suomi tarvitsee rakenteita jo rakennettujen rakenteiden päälle. Rakennukseen siis tarvitaan työkalut,

joilla rakentaa, vahva pohja rakennukselle sekä rakenteet ja mahdollisesti myös lisärakenteet pohjan päälle.

Rakennusmetaforille ominaista on skeema rakennuksesta, johon voi luonnollisesti astua sisään. Jokaisella ovella on normaalisti kynnys, joka voi olla matala ja huomaamaton tai korkea, johon voi kompastua ja joka siten vaikeuttaa sisäänkäyntiä.

- (7) -- lakkoon menon kynnys on syytäkin pitää korkealla. (Palkkatyöläinen 4/11)
- (8) -- työllistämisen kynnystä on tarpeen madaltaa. (Prima 6/13)

Esimerkissä (7) kynnys on korkea ja esimerkin mukaan sitä on syytäkin pitää korkealla. Sisäänkäyntiä, esimerkin tapauksessa astumista sisään lakkoon, halutaan siis pitää vaikeana. Esimerkissä (8) taas kynnystä halutaan madaltaa. Täten sisääntuloa, tässä tapauksessa yrityksen ulkopuolisen tahon työllistämistä, halutaan helpottaa.

- (9) Asiat, joilla rakennetaan hyvää työyhteisöä --. (Palkkatyöläinen 3/13)

Vaikka rakennusmetaforat kuuluvat yhtenäisiin metaforiin, on oleellista huomata, että attraktiokeskukset niissä vaihtelevat. Rakennusmetaforissa attraktiokeskukset ovat talous, elinkeinoelämä, työmarkkinat ja työyhteisöt. Ainoat lehti- ja liittokohtaiset eroavaisuudet attraktiokeskuksissa on Palkkatyöläisen keskittyminen työyhteisöihin ja Priman talouteen. Primassa TALOUS ON RAKENNUS: taloudella on rakenteensa ja sen rakentaminen on eräänlainen prosessi. Palkkatyöläisen esimerkissä (9) rakennetaan hyvää työyhteisöä, jolloin TYÖYHTEISÖ ON RAKENNUS. Työyhteisöä attraktiokeskuksena pidän erillisenä työmarkkinoiden attraktiokeskuksesta, johon liitän muun muassa lakkoon menemisen ja työllistämisen kynnyksen, jolloin TYÖMARKKINAT ON RAKENNUS. Työmarkkinat attraktiokeskuksena esiintyy kummassakin lehdessä, samoin kuin elinkeinoelämä. Näin ollen ydinmetafora ELINKEINOELÄMÄ ON RAKENNUS esiintyy myös kummassakin lehdessä.

Rakennus metaforana on toiminnallinen ja prosessinomainen. Usein kohdetta ollaan rakentamassa tai sitä muokataan jollain tapaa. Rakennusmetaforien attraktiokeskuksia voi täten pitää jatkuvina prosesseina, joiden eteen täytyy tehdä töitä. Taloutta, työyhteisöä, työmarkkinoita ja elinkeinoelämää täytyy rakentaa, jotta konsepteista tulisi toimivia: rakennuksia, jotka pysyvät kasassa kovissakin myrskyissä romahtamatta ja vuosien saatossa lahoamatta.

4.2.2 Sairausmetaforat

Rakennuksen tapaan myös sairaus on yleinen talouden ekspansiokeskus. Hellsten (1997: 64) puhuu talouden sairastamisesta ja tohtoroinnista. Sairausteema on näkyvä myös Priman ja Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa. Kuitenkin Priman pääkirjoituksissa sairausmetaforia on huomattavasti enemmän. Priman pääkirjoituksissa sairausmetaforia on kaikkiaan 22 kappaletta, kun taas Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa sairausmetaforia on 4. Yhteensä sairausmetaforia on aineistossa 7 % kaikista metaforista, jonka vuoksi se kuuluu yhtenäisten metaforien piiriin. Ydinmetafora sairausmetaforissa on tyypillisesti X ON POTILAS, kuten myös seuraavassa esimerkissä (10).

- (10) Suomen talouden vakavasta tilanteesta alkaa jo vallita yhteinen ymmärrys laajalti yhteiskunnassa. Potilas siis tietää olevansa kriittisessä tilassa, mutta ongelma on, että jokaisella lääkäriellä on oma reseptinsä taudin parantamiseksi. (Prima 4/13)

Esimerkissä (10) sairaus ekspansiokeskuksena ilmenee monen metaforan, kuten potilaan, kriittisen tilan ja lääkäreiden, myötä. Suomen talouden tila rinnastetaan esimerkissä (10) sairaaseen potilaaseen. Tällöin ydinmetafora on TALOUS ON POTILAS.

Tauteja voi olla monenlaisia, kuten esimerkistä (11) käy ilmi.

- (11) -- osa-aikaisuuden tauti on sinnekin levinnyt (Palkkatyöläinen 3/12)

Esimerkissä (11) kerrotaan osa-aikaisuuden taudista, joka on levinnyt myös Tokmannin kauppaketjuun. Koska tauti on levinnyt *sinnekin*, pidetään kauppaketjua pikemminkin

paikkana kuin itse tautiin sairastuneena. Tällöin Tokmannin työntekijät sekä liitepartikkelista *-kin* päätellen myös usean muun työpaikan työntekijät ovat potilaita. Näin ollen ydinmetafora on TYÖNTEKIJÄT OVAT POTILAITA.

Sairausmetaforiin liittyy kiinteästi myös ilmaukset, joissa puhutaan parantamisesta ja siinä vaadittavista toimista.

- (12) Kansalaiset ovat kyselytutkimuksen mukaan valmiita vaikeisiin leikkauksiin. (Prima 4/13)
- (13) On huolestuttavaa, että valtiovalan ja EU:n ainut lääke kaikkiin ongelmiin on sääntely ja veroasteen nostaminen. (Prima 7/12)

Kuten esimerkissä (10) todetaan, lääkäreiden reseptit taudin parantamiseksi vaihtelevat. Esimerkin (12) mukaan kansalaiset ovat valmiita vaikeisiin leikkauksiin, jotta talous saataisiin kuntoon. Valtiovalta ja EU sen sijaan ratkaisisivat ongelmat omalla lääkkeellään esimerkissä (13). Lääkkeillä ja leikkauksilla viitataan ratkaisuihin, joilla tilanne tai asia saataisiin ratkaistua eli sairaus voitettua. Joskus tilanne etenee kuitenkin niin kriittiseksi, että voidaan tarvita elvytystä.

- (14) Työryhmät ovat pohtineet keinoja kilpailukyvyn elvyttämiseksi. (Prima 1/13)

Esimerkissä (14) elvytyksen kohteena on kilpailukyky. Kyseessä on jälleen Suomen kilpailukyky, jolloin myös tämä edustaa ydinmetaforaa TALOUS ON POTILAS. Kilpailukyvyn voi ajatella olevan kiinni Suomen talouden hyvästä terveydentilasta. Kun terveys reistailee, myös kyvyt esimerkiksi juuri kilpailla eivät toimi täydellä teholla. Täten potilasta täytyy kriittisissä tilanteissa elvyttää, jotta se saisi elinvoimansa takaisin ja voisi jälleen olla kilpailukykyinen. Joskus sairaus ei kuitenkaan tunnu hellittävän helpolla.

- (15) Pienillä päätöksillä voimme hoitaa vain sairauden oireita, tervehtymisen edellyttää rohkeutta niellä myös pahanmakuiset lääkkeet. (Prima 4/13)

Esimerkissä (15) todetaan, että pienet päätökset vain helpottavat sairauden oireita, mutta tervehtymiseen vaaditaan myös rohkeutta niellä pahanmakuiset lääkkeet. Talouden

huonoon tilaan on siis erilaisia ratkaisuja eri tahoilta, mutta niistä kaikkia ei esimerkin mukaan uskalleta toteuttaa. Pieniä päätöksiä sen sijaan on tehty, mutta ne eivät ole vaikuttaneet tarpeeksi talouden tilan kohenemiseksi.

Sairausmetaforissa yleisin attraktiokeskus on talous. Priman pääkirjoitusten sairausmetaforista lähes kaikki kuuluvat ydinmetaforaan TALOUS ON POTILAS. Sen sijaan Palkkatyöläisessä keskitytään työntekijöihin: TYÖNTEKIJÄ ON POTILAS, jota täytyy suojella. Joissain tapauksissa työntekijää ei verrata suoranaisesti potilaaseen, mutta työntekijä asemoidaan kuitenkin jollain tapaa heikommaksi osapuoleksi, jota täytyy auttaa. Priman sairausmetaforat ovat selvästi voimakkaampia kuin Palkkatyöläisen. Niissä puhutaan kriittisestä tilasta, jossa on mukana eri lääkäreitä. Lisäksi ehdotetaan leikkauksia, pahanmakuisia lääkkeitä ja jopa elvyttämistä. Palkkatyöläisessä puhutaan vain muun muassa taudista ja tulehtuneesta tilanteesta. Kriittistä tilaa, saati elvytystä vaativaa hengenhätää, ei siis ole Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa.

Sairauden konnotaatio on kiistämättä negatiivinen. Sairaus herättää tunteita ja halua korjata tilannetta. Sairausmetaforilla halutaankin saada vahvoja reaktioita ja niiden myötä myös toimintaa aikaiseksi sairauden tervehdyttämiseksi. Sairausmetaforien voidaan ajatella hakevan siis oikeutusta tiettyihin toimiin, jotta negatiivinen sairaus voitetaisiin. Primassa sairaudet ja niiden hoitomuodot esitetään radikaalimpina, Palkkatyöläisessä sen sijaan tuodaan esiin lievemmat taudit. Tarve tilanteen korjaamiselle, parantumiseen, on joka tapauksessa sama, oli kyseessä sitten vakava sairaus tai ohimenevä tauti.

4.2.3 Matkametaforat

Matka metaforisena skeemana on yleinen. Tyypillisesti ydinmetafora on muotoa X ON MATKA. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 44–45) mukaan matkametaforat voivat olla erilaisia automatkoista merimatkoihin. Voidaan olla tienhaarassa tai esimerkiksi ihmissuhde voi ajautua karille. Matkametaphoria löytyy niin ikään sekä Priman että Palkkatyöläisen pääkirjoituksista. Priman pääkirjoituksissa niitä esiintyy 13 ja Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa 6. Suhteessa kummankin lehden metaforamääriin matkametaphoria on kummas-

sakin lehdessä suunnilleen saman verran. Aineiston koko metaforamäärästä matkametaforia on 5 %.

Matkaan ja matkantekoon liittyy läheisesti skeema tiestä, jota kuljetaan.

- (16) Ennen lakkoa on liittojen välillä kuljettu pitkä neuvottelujen tie. (Palkkatyöläinen 4/11)
- (17) Onko SAK tulevaisuudessa voimakas arjen vaikuttaja vai onko liikkeellä edessään hidas näivettymisen tie? (Palkkatyöläinen 7/10)

Esimerkissä (16) kerrotaan lakkoa edeltävästä pitkästä neuvottelujen tiestä. Lakko nähdään siis tien päässä. Esimerkissä (17) taas puhutaan hitaasta näivettymisen tiestä. Näivettymisen tie nähdään tienä kohti SAK:n vaikutusvallan pienenemistä ja sitä kautta kohti liiton merkityksettömyyttä vaikuttajana. Kuitenkin esimerkissä (17) kysytään, onko SAK tulevaisuudessa arjen vaikuttaja vai onko se siirtymässä näivettymisen tielle. Tiellä ei siis vielä kuljeta, mutta sen olemassaolo tiedostetaan.

Skeema tiestä realisoituu myös kuvauksista matkan erilaisista vaiheista: edetään tienhaarasta toiselle tielle, päätieltä polulle sekä ala- ja ylämäistä eteenpäin.

- (18) -- Suomen talous on tienhaarassa. (Prima 7/11)
- (19) On siis löydettävä polku, jolla päästään eteenpäin parhaalla tavalla. (Prima 2/12)
- (20) -- talouden alamäissä juuri nuoret ovat ensimmäisinä vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta. (Prima 2/12)

Esimerkissä (18) kerrotaan Suomen talouden olevan tienhaarassa. Tienhaarassa korostuu valinnan mahdollisuus: on kulkijasta kiinni, minkä haaran hän valitsee. Valinnan mahdollisuus on myös esillä esimerkissä (19), jossa etsitään oikeanlaista polkua. Kyseessä on jälleen Suomen talous, jolle ollaan valitsemassa reittiä. Esimerkissä (20) puhutaan talouden alamäistä. Alamäki tulee usein väistämättä, eikä sitä voi monesti kiertää. Alamäkeä seuraa ennemmin tai myöhemmin ylämäki.

Mielenkiintoista on, kuinka todellisuudessa alamäki koetaan monesti helpoksi ja mukavan vauhdikkaaksi vaiheeksi, kun taas ylämäki raskaaksi ja hitaaksi vaiheeksi. Metafo-

risesti tilanne on päinvastainen: oli kyseessä sitten talous tai elämä, alamäki koetaan synkäksi ja ikäväksi matkaksi kohti pohjaa, toisin kuin ylämäki, joka on tie kohti huipua. Lakoffin ja Johnsonin (1980: 16) mukaan hyvä suunnataan ylhäälle, kun taas huono alhaalle, mikä selittää metaforista skeemaa ala- ja ylämäistä. Ylämäki on siis kohti hyvää, alamäki taas kohti huonoa.

Matkaan ja matkantekoon kuuluu olennaisena osana vauhti. Vauhtia pyritään säätelemään matkan tavoitteiden mukaisesti, joko hidastamaan, jatkamaan samalla nopeudella tai nopeuttamaan.

- (21) Kotimaan palvelut voivat toimia talouden vauhdittajana lyhyellä aikavälillä. (Prima 2/12)
- (22) -- kansantaloutemme vauhti uhkaa hyytyä. (Prima 3/12)

Esimerkissä (21) taloudelle esitetään vauhdittajaa. Talous on näin ollen edennyt hitaasti matkallaan tai sen haluttaisiin etenevän nopeammin. Esimerkissä (22) kansantalouden vauhti uhkaa hyytyä kokonaan. Vauhti voi toisinaan yltyä jopa rallinomaiseksi, kuten esimerkissä (23).

- (23) -- eikä voimia kannata tuhjata luparallin pyörittämiseen. (Prima 6/13)

Esimerkissä (23) puhutaan luparallista. Eroa perinteiseen matkaan rallilla on mielikuva tietynlaisesta pelimäisyydestä, jossa matkan tarkoituksena voi pitää maksimaalista vauhtia, mutta myös ympäri menemistä, jolloin ralli ei johda haluttuun lopputulokseen halutulla aikataululla ja haluttuun tapaan. Asioita ikään kuin pyöritellään paikasta toiseen pääsemättä lopputulokseen. Esimerkissä (23) korostuu rallin pelimäisyys, jota pidetään voimien tuhlaamisena. Rallia ei esimerkin mukaan ole hyödyllistä pyörittää jatkuvasti. Luparallilla tarkoitetaan yrityksiä velvoittavia erilaisia säännöksiä ja velvoitteita, jotka hidastavat yritysten kehittymistä ja sitä kautta talouden kasvua.

Matkametaforissa lähestytään kahta attraktiokeskusta: työmarkkinoita ja taloutta. Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa puhutaan *työmarkkinoilla matkaamisesta*. Mielestäni on harhaanjohtavaa muotoilla tästä konventionaalinen ydinmetafora TYÖMARKKINAT ON

MATKA, koska työmarkkinat ilmaistaan pikemminkin paikkana, jossa liittojen välillä on tiet. Toisaalta myös liitto voi olla matkaaja, kuten esimerkistä (17) käy ilmi. Priman pääkirjoituksissa sen sijaan *talous matkaa*. Tässäkään tapauksessa *talous ei ole matka*, vaan pikemminkin *matkaaja*, joka kohtaa matkallaan tienhaaroja ja jonka vauhtia tarvittaessa vauhditetaan. Puhuttaessa talouden ala- ja ylämäistä voidaan käsittää talous sekä matkaajaksi että itse matkaksi. Näen itse talouden tässäkin tapauksessa matkaajana, sillä talouden matkaan pystytään ainakin jollain tasolla vaikuttamaan. Talouden ja työmarkkinoiden matkametaforat keskittyvät nimenomaan teihin, joilla matkataan.

4.2.4 Ruokailumetaforat

Ruokailumetaforissa vakiintunut ydinmetafora on muotoa X ON RAVINTOA. Ruokailumetaforia esiintyy aineistossani yhteensä 16, joista 9 Priman pääkirjoituksissa ja 7 Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa. Koko aineiston metaforista ruokailumetaforia on yhteensä 4 %. Teemaan liitän sekä ruokailuun että syömiseen liittyvät ilmaisut.

Normaalisti ihmiset ja muut eliöt tarvitsevat energiaa, jota he saavat suurimmaksi osaksi syömällä. Syöminen myös monesti liitetään petoihin, jotka syövät ravinnokseen muita eliöitä.

- (24) -- kiristynyt työtahti syö aikaa monen hyvän idean toteuttamiselta. (Palkkatyöläinen 4/13)
- (25) Windfall-vero syö 170 miljoonaa euroa energiayhtiöiden päästökaupasta syntyvästä hyödystä --. (Prima 1/13)

Esimerkissä (24) kiristynyt työtahti syö aikaa. Työtahti on siis syöjä, aika syötävä uhri, joka menetetään kiristyneen työtahtin ravitsemiseen. Esimerkissä (25) taas syöjä on vero, joka syö rahaa. Veroa siis ravitaan rahalla, joka on peräisin energiayhtiöiden päästökaupasta. Kummassakin tapauksella syöminen on negatiivista, syötävän asian hukkaamista ja menettämistä. Syöjä on kuin kita, johon uppoaa, mutta joka ei luovuta samaansa energiaa vastavuoroisesti mihinkään. Syömistä ei esitetä nautinnollisena kulinäärinä elämyksenä tai pakollisena energian saamisena, vaan pikemminkin turhana hyödyllisen asian rohmuamisena.

Ruokaskeema sisältää myös ruokaan liittyviä käsitteitä. Eväät ovat mukaan otettavia ruokia, jotka monesti toimivat energiavarana kun muuta ruokaa ei ole saatavilla.

- (26) Näillä eväillä kehitetään työtä ja kasvatetaan tuottavuutta. (Palkkatyöläinen 3/13)

Esimerkissä (26) puhutaan eväistä, joilla kehitetään työtä ja kasvatetaan tuottavuutta. Eväitä ovat hyvät työolot, paremmin jaksavat työntekijät, ammattitaitoiset työkaverit ja reilut esimiehet. Tähänkin tapaukseen sopii jo esittelemäni ydinmetafora X ON RAVINTOA, jonka voi tarkentaa muotoon X ON EVÄÄT.

Eväät liittyvät läheisesti matkametaforiin (ks. luku 4.2.3), joissa havainnollistan työmarkkinoilla matkaamista. Eväät otetaan monesti mukaan juuri matkalle, joten työmarkkinoilla matkaamiseen tarvitaan myös eväitä. Monesti puhutaan eväistä elämään sekä elämästä matkana. Matkaruuaksi tarvitaan eväät, jolloin elämän eväät antavat voimaa elämän ala- ja ylämäissä. Eväät on siis positiivinen ruokailumetafora, toisin kuin syöminen. Eväiden avulla saadaan lisävoimaa ja -energiaa paikasta ja ajasta riippumatta. Elävät olennot tarvitsevat energiaa elääkseen, jotta eivät ravinnon puutteessa näivettyisi.

- (27) Kansakunta, joka ei investoi koulutukseen ja tutkimukseen, näivettyy. (Prima 3/11)
 (28) Ihminen ei elä pelkästään työstä --. (Palkkatyöläinen 3/12)

Esimerkissä (27) kerrotaan, kuinka kansakunta, joka ei investoi, näivettyy. Kansakuntaa siis ravitsee investointi koulutukseen ja tutkimukseen, jolloin ydinmetafora on INVESTOINTI ON RAVINTOA. Tämä luo käsityksen siitä, että ilman saamaansa ravintoa kansakunta näivettyy. Esimerkin (28) mukaan taas ihminen ei elä pelkästään työstä. Työ käsitteellistetään siis eräänlaisena energianlähteenä ihmiselle, jolloin ydinmetafora on TYÖ ON RAVINTOA. Tosin työtä ei pidetä yksinään riittävänä ravintona, vaan työn rinnalle tarvitaan myös vapaa-aikaa ravitsemaan ihmistä. Kummankin esimerkin tapauksessa ravinto nähdään elämälle välttämättömänä energianlähteenä.

Attraktiokeskukset ruokailumetaforissa vaihtelevat paljon, joskin joitain yleistettävyyksiäkin löytyy. Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa työelämä on toistuva attraktiokeskus. Tosin työelämä ei kaikissa tapauksissa ole ravinto, vaan puhutaan pikemminkin työelämän ravinnosta. Priman pääkirjoituksissa taas toistuva attraktiokeskus on vero. Monesti vero on tällöin syöjä, mutta se voi myös olla itse ravinto. Ruokailu ekspansiokeskukseksi on inhimillinen ja luonnonmukainen. Kaikki tarvitsevat ravinnosta saatavaa energiaa elääkseen, minkä vuoksi metafora on helppo ymmärtää. Ravinto metaforana avaa myös syömisen toista puolta: syömisessä on aina jokin, joka syödään. Joku tarvitsee energiaa ravinnosta ja jonkin täytyy toimia energianlähteenä.

4.3 Eriävät metaforat

Priman ja Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforiikasta löytyy yhtäläisyyksien lisäksi myös huomattavia eroja. Eriävät metaforat ovat ekspansiokeskuksia, joita esiintyy vain joko työnantajapuolella eli Priman pääkirjoituksissa tai työntekijäpuolella eli Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa. Mielenkiintoista ekspansiokeskusten jakautumisessa on työnantajapuolen keskittyminen yhteen tiettyyn teemaan, kun taas työntekijäpuolella ekspansiokeskuksia on useita, mutta ei yhtäkään ylivertaista.

4.3.1 Työnantajapuoli

Työnantajapuoli kuvastaa työnantajia edustavan EK:n jäsenlehti Priman pääkirjoitusten metaforiikkaa. Työnantajapuolella kilpailu on selkeästi yleisin ekspansiokeskus. Priman pääkirjoituksissa esiintyy myös muita ekspansiokeskuksia, mutta niiden vähäisen määrän vuoksi jätän ne analyysin ulkopuolelle.

4.3.1.1 Kilpailumetaforat

Kilpailu-, sota- ja pelimetaforat kuuluvat usean eri alan kieleen. Hellsten (1997: 64) puhuu yhteisesti *kilpailullisista metaforista*, jota käytän myös tässä tutkimuksessa. Lakoffin ja Johnsonin (1980) yleisin esimerkki ydinmetaforasta lienee VÄITTELY ON SO-

TAA. Väittelyssä puolustaudutaan, hyökätään toista vastaan ja mahdollisesti voitetaan tai hävitään väittely. Väittely ei ole suinkaan ainut asia, jossa kilpaillaan, vaan laveampia ydinmetaforia X ON SOTAA, X ON KILPAILUA tai X ON PELIÄ käytetään lukuisissa yhteyksissä.

Kilpailulliset metaforat kuuluvat olennaisesti talouden kieleen. Talouteen ja yhteiskunnalliseen ajatusmalliin kilpailuskeema on levinnyt vapaiden markkinoiden yritysmaailmasta, jollaiseksi myös valtioiden toimintaa nykyisin voidaan verrata (Kantola 2006: 156–178). Myös kieli on muokkaantunut muutoksen myötä, jolloin on alettu käyttämään sotimisen ja kilpailun sanastoa osana poliittista kieltä (emt). Cerny (1990: 204–247) kuvaa valtioiden muutosta hyvinvointivaltioista kilpailuvaltioiksi. Kantolan (2006: 157) mukaan myös Suomen kohdalla voidaan puhua muutoksesta kilpailuvaltioksi. Markkinakeskeiselle ajattelulle ominaista kilpailuvaltio-käsitettä voidaan pitää hyvinvointivaltion vastakäsitteenä (Kantola 2006: 173).

Kilpailumetaforat on oleellisesti suurin ekspansiokeskus aineistossani. Kilpailumetaforia on yhteensä 66 eli 18 % koko aineiston metaforista. Priman pääkirjoituksissa kilpailumetaforia on 62, kun taas Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa 4, minkä vuoksi kilpailumetaforat kuuluvat selkeästi työnantajapuolelle. Pelkästään Priman pääkirjoitusten metaforista kilpailumetaforia on 26 %. Itse erotan aineistossani kilpailu- ja pelimetaforat erillisiksi ekspansiokeskuksiksi, sillä konnotaatio on selvästi erilainen kilpailuskeemassa verrattuna peliskeemaan. Kilpailussa keskitytään kilpailuun, jossa tähdätään voittoon, kun taas pelaamisessa tilanne on jollain tapaa leikkimielinen, ja säännöt pelin kululle ennalta tarkoin sovittu. Aineistossa on myös joitain sotametaforia, kuten *takaisku*, jotka voi kuitenkin yhdistää kilpailuun mielekkäämmin kuin pelimetaforiin. Jakoa selittää myös kontekstisidonnaisuus. Priman pääkirjoituksissa toistuvat tietyt metaforat ja skeema on ikään kuin luotu kilpailuksi, kun taas Palkkatyöläisessä kilpailulliset metaforat ovat enimmäkseen leikkimielisempiä ja sääntöihin nojautuvia pelimetaforia. Pelimetaforia käsittelem luvussa 4.3.2.3.

Priman kilpailumetaforissa kilpailu nähdään sekä yritysten että valtioiden välisen, kuten esimerkit (29) ja (30) osoittavat.

- (29) On kuitenkin hyvä muistaa, että kotimarkkinayrityksetkin toimivat avoimessa kansainvälisessä kilpailussa. (Prima 3/12)
- (30) Suomen on lähdettävä verokilpailuun mukaan laskemalla kokonaisveroastetta. (Prima 8/12)

Esimerkissä (29) kerrotaan, kuinka myös kotimarkkinayritykset ovat mukana kansainvälisessä kilpailussa. Kansainväliseltä kilpailulta ei siis voi enää välttyä, vaan myös kotimarkkinayritykset osallistuvat avoimeen kansainväliseen kilpailuun. Esimerkissä (30) kilpailijana on Suomi muiden valtioiden joukossa ottamassa osaa verokilpailuun. Verokilpailulla pyritään pääsääntöisesti houkuttelemaan yrityksiä, jotta niiden investointien verot kerryttäisivät valtion kassaa. Yritysten ja valtioiden menestyminen kilpailussa on siis sidoksissa toisiinsa.

Kilpailukyky on esillä toistuvasti kilpailumetaforissa. Jotta voitaisiin kilpailla, tarvitaan kykyä kilpailla. Tätä kykyä pyritään myös kehittämään, jotta menestyttäisiin kilpailussa.

- (31) Yritysjohdon tehtävä on huolehtia yritysten kilpailukyvyistä. Hallituksen tehtävä on huolehtia Suomen kilpailukyvyistä investointien ja työpaikkojen sijaintikohteena. (Prima 6/11)
- (32) Myönteistä on, että viime vuosina on laajasti tunnustettu, että kaupan ja palvelujen toimivuudella on keskeinen merkitys kansalaisten hyvinvoinnille ja kansantalouden kilpailukyvyille. (Prima 7/11)

Esimerkissä (31) esillä on sekä yritysten että valtion eli Suomen kilpailukyky, jota voivat edistää tietyt tahot. Esimerkissä (32) taas puhutaan kansantalouden kilpailukyvyistä. Kansantalouden kilpailukyky viittaa Suomen kansantalouden ja muiden kansantalouksienväliseen kilpailuun. Suomen hallitusohjelmia tutkineen Kantolan (2006: 165) mukaan kilpailukyky on yritysmaailmasta politiikan kieleen levinnyt käsite, joka on nousut menestyksekkäimpien käsitteiden joukkoon myös hallitusohjelmissa. Aiemmin kilpailukyvyyn ylläpito oli siis vain yritysten tehtävä, toisin kuin nykyään, kun myös valtioiden kilpailukykyä pyritään parantamaan.

Kilpailussa on aina vähintään kaksi osapuolta, jotka kilpailevat keskenään, mikä käy ilmi myös esimerkeistä (33) ja (34).

- (33) Kustannuskilpailukykyimme romahti vuosina 2008 ja 2009 erityisesti meille tärkeisiin kilpailijamaihin Saksaan ja Ruotsiin verrattuna, eikä takaiskua ole pystytty korjaamaan. (Prima 2/13)
- (34) Vastapuoli ei enää löydy kotimaasta, vaan markkinoilta, joiden muutokseen on pakko reagoida. (Prima 4/13)

Esimerkissä (33) kilpailijoita ovat maat eli Suomi, Saksa ja Ruotsi. Maat kilpailevat kustannuskilpailussa. Suomen osalta kilpailu ei ole edennyt kyseisinä vuosina voitokkaasti takaiskun vuoksi. Takaiskun syynä pidetään kustannuskilpailukyvyyn romahtamista. Esimerkissä (34) kerrotaan kilpailun toisesta osapuolesta vastapuolena ja painotetaan reagoimista muutokseen. Ilman tarkkaavaisuutta kilpailussa jäädään helposti häviölle, mitä yritetään estää muutokseen reagoimisella.

Priman pääkirjoituksissa yleisin ydinmetafora on LIKETOIMINTA ON KILPAILUA, jossa sekä yritykset että valtiot voivat olla kilpailijoita. Attraktiokeskus on siis laajasti määriteltynä liiketoiminta, joka kattaa niin yritysten liiketoiminnan kuin valtioidenkin taloudellisen toiminnan. Kilpailuskeema liitettyinä liiketoimintaan on hyvin perinteinen asetelma. Kilpailu Priman pääkirjoituksissa on kilpailukyvyyn ylläpitoa, kilpailupaikan tarkkailua ja reagoimista vastapuolen toimiin. Maat ja yritykset eivät aineiston valossa hyökkää, vaan pikemminkin puolustavat asemiaan. Stereotyyppisesti kilpailu, oli se sitten urheilukilpailua tai uhkapeliä, liitetään voiton tavoitteluun, palkinnon saavuttamiseen ja oman edun tavoitteluun yhteisten asioiden sijaan (Hellsten 1997: 156). Hellstenin (emt.) mukaan kilpailulliset metaforat painottavat henkilöiden ja ryhmien välisiä erimielisyyksiä. Kilpailumetaforat ovat tehokkaita: skeema herättelee kilpailuviettä, jolloin asemoidutaan kilpailijaksi, jolla on vastapuoli ja joka haluaa eittämättä voittoa, oli kyse sitten kustannuskilpailusta, verokilpailusta tai mistä tahansa kilpailusta.

4.3.2 Työntekijäpuoli

Työntekijäpuoli edustaa Palkkatyöläisten eli työntekijöiden edustajan pääkirjoitusten metaforiikkaa. Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa yleisimpiä ekspansiokeskuksia ovat ihmiskeho, luonto, peli, fysiikka ja kriisi. Käsittelen kutakin ekspansiokeskusta niiden yleisyysjärjestyksessä seuraavaksi.

4.3.2.1 Ihmiskehon metaforat

Ihmiskehoon liittyvät metaforat ovat monesti jo leksikalisoituneita käsitteitä, kuolleita metaforia (ks. luku 2.1). *Pöydänjalka* ja *pullonkaula* eivät ole enää eläviä metaforia, vaan pikemminkin nimityksiä tietyistä objekteista. Ne eivät rinnasta kahta toisistaan erillistä käsitteentää, kuten metaforat. Ihmiskeho-skeemaan kytkeytyviä eläviä metaforiakin toki löytyy. Aineistossani ihmiskeho on ekspansiokeskus, jonka metaforia esiintyy vain työntekijäpuolella eli Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa. Yhteensä ihmiskehon metaforia on 13 eli 10 % Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforista.

- (35) Kiitos siitä, että jaksat olla olkapää, silloinkin kun itse kipeimmin tarvitsisit olkapäätä. (Palkkatyöläinen 5/12)
- (36) Usein ammattitaidon kartuttaminen on jätetty yksin työntekijän harteille. (Palkkatyöläinen 9/10)

Esimerkissä (35) kiitetään luottamusmiestä, kun hän jaksaa olla olkapää, vaikka itsekin tarvitsisi olkapäätä. Olkapää fysiologisesti on kädellisten olentojen nivel. Sitä käytetään kuitenkin kuvainnollisesti tuen ilmentäjänä, pystyyhän olkapäälle laskemaan pään nojautessa toiseen. Esimerkissä (36) taas puhutaan hartiasta, jota voidaan pitää olkapään synonyyminä. Esimerkissä (36) ammattitaidon kartuttaminen on jätetty työntekijän harteille. Hartiat ovat paitsi tuki ihmiselle, myös ruumiinosa, jolla voidaan kantaa tai kannatella erilaisia asioita, kuten rinkkaa tai vaikkapa toista ihmistä. Harteilla oleva paino mielletään kuitenkin usein negatiiviseksi taakaksi. Mielenkiintoista onkin, kuinka synonyymisten käsitteiden eri ominaisuuksia käytetään eri yhteyksissä. Olla olkapäänä on positiivinen ilmaus tuesta, kun taas taakkaa, joka on kiistatta negatiivinen paino, kannetaan harteilla. Olkapäästä siirrytään kohti käsiä.

- (37) Joulun jälkeen EK:n Laatunen tarjosi työmarkkinajärjestöille tyhjää kättä. (Palkkatyöläinen 1/13)
- (38) -- kouluttaa väkeä aloille, joilla lähivuosina tarvitaan käsipareja. (Palkkatyöläinen 2/13)

Esimerkissä (37) tarjotaan tyhjää kättä. Käsi voidaan ajatella antamisen symbolina. Jos käsi on kuitenkin tyhjä, merkitsee se odotusten pettämistä: odotetaan, että kädellä anne-

taan jotain, mutta tarjotaankin tyhjää kättä. Esimerkissä (38) taas tarvitaan käsipareja. Etenkin aiemmilla vuosikymmenillä käsillä tehtiin paljon töitä, muun muassa käsitöitä. Käsillä tekeminen liitetäänkin nimenomaan työntekijöihin, kun taas johtoporras eli työnantajat nähdään käskijöinä tai neuvonantajina. Käsipari siis viittaa työntekijöihin, jota alalle tarvitaan. Tekemisestä siirrytään kohti kuulemista.

- (39) Kokoomus kävi joku aika sitten korva-kampanjaa, mutta ainakin työnantajat ovat hukanneet korvansa. (Palkkatyöläinen 2/11)

Esimerkissä (39) puhutaan korva-kampanjasta ja työnantajista, jotka ovat hukanneet korvansa. Korvat ovat kuuloaistin elin. Työmarkkinoilla työntekijöiden kanta asioihin saattaa jäädä kuulematta korkeampien virkojen työnantajien käyttäessä päätösvaltaa. Korva-kampanja viittaaakin ihmisten kuulemiseen. Esimerkin (39) tapauksessa puolue on käynyt korva-kampanjaa, joten kuuleminen kohdistuu kansalaisiin. Työnantajien sen sijaan kerrotaan hukanneen korvansa, joten työntekijöitä ei esimerkin mukaan ole kuunneltu. Hukkaaminen myös viittaa siihen, ettei työntekijöitä aiotakaan kuunnella vielä lähiaikoina, sillä korvat täytyy ensin löytää.

Ihmiskehon metaforat⁵ ovat personifikaatioita, joissa ihmisen ruumiinosia ja niiden ominaisuuksia käytetään havainnollistamaan kohdekäsitettä. Attraktiokeskukset vaihtelevat käytettävien ruumiinosien mukaan. Ruumiinosat ikään kuin symboloivat jotain tiettyä ominaisuutta, kuten korvat kuuloa, kädet työntekoa ja olkapää tukea. Ihmiskehon metaforista osaa voi myös pitää metonymiana, jossa tiettyä ihmiskehon osaa käytetään viittaamaan isompaan kokonaisuuteen, kuten esimerkissä (38), jossa puhutaan työntekijöistä käsipareina.

⁵ Kun Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa esiintyy ihmiskehon metaforia, löytyy Priman pääkirjoituksista vastaavanlainen ekspansiokeskus *liikkumisen metaforat*. Liikkumisen metaforissa puhutaan muun muassa *teknologiaharppauksesta* ja *taka-askelista*. Liikkumisen metaforat voi siis liittää ihmiskehon metaforien tapaan ihmiseen ja ihmisen ominaisuuksiin. Mielenkiintoista onkin, kuinka työntekijäpuolella käytetään eri ruumiinosia metaforissa, kun taas työntajapuolella keskitytään ruumiinosilla tehtävään liikkeeseen. Priman pääkirjoitusten liikkumisen metaforat eivät ole mukana analyysissä niiden vähäisen kokonaisuuden vuoksi (3 % Priman pääkirjoitusten metaforista).

4.3.2.2 Luontometaforat

Luonto ekspansiokeskuksena tarjoaa laajan valikoiman käsitteitä. Tässä tutkimuksessa luontometaforiksi käsitän kaikki luontoon ja luonnonmuodostelmiin liittyvät käsitteet. Eläimiin tai ilmastoon liittyvät käsitteet sen sijaan luokittelen omiksi luokikseen. Luontometaforia on yhteensä aineistossani 12 eli 3 % koko aineiston metaforista, jonka vuoksi ekspansiokeskus ei yllä analysoitavien yhteisten metaforien joukkoon (ks. luku 4.1). Sen sijaan työntekijäpuolella luontometaforia on 8 eli 6 % Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforista, minkä vuoksi ekspansiokeskus kuuluu analysoitavien eriävien metaforien joukkoon. Luontometaforat siis luokittelen eriäviksi metaforiksi, sillä niiden suhteellinen osuus on Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa suurempi kuin suhteellinen yhteenlaskettu määrä Palkkatyöläisen ja Priman pääkirjoituksissa. Priman pääkirjoituksistakin siis löytyy luontometaforia, mutta huomattavasti vähemmän.

- (40) -- työntekijöitä pyydetään ylitöihin ja esitetään vuokratyöntekijöiden palkkaamista hoitamaan ruuhkahuippuja. (Palkkatyöläinen 2/11)

Esimerkissä (40) puhutaan ruuhkahuipuista. Huippu mielletään normaalisti korkeimmaksi kohdaksi, monesti vuoren huipuksi. Esimerkin (40) tapauksessa kyse on vuoren skeemasta, joka yhdistyy ruuhkan määrään. Yhdistävä tekijä on siis äärimmäinen piste, josta pääsee vain laskemaan. Tämä luo käsitteistyksen siitä, että ruuhkahuiput hellittävät kun ruuhkan määrä vähenee ja päästään näin ollen laskemaan huipulta alaspäin. Huipulta vyörytään toisinaan alaspäin, kuten seuraavassa esimerkissä (41).

- (41) Meillä on yhä enemmän ammatteja, joissa töitä ei voi ripustaa naulakoon työvaatteiden kanssa, vaan työt vyöryvät mukaan. (Palkkatyöläinen 3/12)

Esimerkissä (41) työt vyöryvät mukaan vapaa-ajalle. Vyöryminen käsitetään jonkin massan liikkeeksi, monesti vuorelta vauhdilla tulevaksi lumeksi, mudaksi tai laavaksi. Vyörymiseen liittyvät luonnonvoimat, joita on vaikeaa tai jopa mahdotonta hallita. Vyörymistä pitää täten vain ennakoida. Työ on näin ollen vyöry, jonka vyörymistä työpai-

kalta kotiin on vaikea estää. Työtä, joka yhdistetään luonnonvoimaan, on myös hankala hallita. Vuorimetaforista siirrytään veden pintaan esimerkissä (42).

- (42) Pieni vipinä synnyttää tehokkaammin uusia ideoita kuin tyyni vesi.
(Palkkatyöläinen 3/11)

Esimerkissä (42) verrataan pientä vipinää ja tyyntä vettä. Pienellä vipinällä viitataan työntekijöiden aktiivisuuteen ja asioihin puuttumiseen. Tyynellä vedellä taas tarkoitetaan tilannetta, jossa työntekijät kuuntelevat esimiestään ilmaisematta omia näkemyksiään ja kyseenalaistamatta asioita, jolloin työntekijät tyytyvät olemassa olevaan tilaan, jolloin mikään heidän asemassaan ei muutu. Esimerkin (42) mukaan työntekijöiden osallistuminen päätöksentekoon ja omien näkemysten ilmaiseminen synnyttää paremmin uusia ideoita työpaikoille. Työyhteisössä toimimista verrataan siis veden pinnan liikkeisiin.

Yleinen attraktiokeskus luontometaforissa on joko työelämä tai elämä yleensä, jolloin luontoa ja sen ilmiöiden ominaisuuksia verrataan siis (työ)elämään. Luontometaforat ihmiskehon metaforien tapaan ovat tuttuja ja monesti niitä on helppo ymmärtää. Toisaalta luonnonilmiöt ovat monesti hyvin moniselitteisiä. Luonnonilmiöt tulevat ja menevät, eikä ihminen voi vaikuttaa niihin paljoakaan. Tällaisena luontometaforat esittävät myös työelämän ja elämän yleensä.

4.3.2.3 Pelimetaforat

Pelimetaforat lukeutuvat kilpailullisiin metaforiin, joista kerroin kilpailumetaforien yhteydessä luvussa 4.3.1.1. Peli on siis melko yleinen metaforakeskus, jonka vakiintuneinta ydinmetaforaa X ON PELI tavataan lukuisissa yhteyksissä. Peli eroaa kuitenkin esimerkiksi sota- ja kilpailuteemoista sen sääntöihin nojaavan luonteen vuoksi. Hellstenin (1997: 68) mukaan pelin ja sodan termit ovat lähellä toisiaan, sillä kummassakin osapuolet kilpailevat voitosta, mutta riippuu painotuksesta, kumpaan metaforiseen järjestelmään metaforat kuuluvat. Pelimetaforissa sääntöjä korostetaan voiton sijaan.

Koko aineistosta pelimetaforia on yhteensä 9, josta 7 Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa ja 2 Priman pääkirjoituksissa. Pelimetaforat kuuluvat eriäviin metaforiin työntekijäpuolelle, sillä niiden suhteellinen osuus Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforista on suurempi kuin niiden suhteellinen osuus koko aineiston metaforista. Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforista pelimetaforia on 5 %.

Peliskeemaan kuuluu olennaisena osana säännöt, kuten esimerkeistä (44) ja (45) käy ilmi.

- (44) Reilun työelämän pelisääntöihin kuuluu, että työntekijöiden tukena on luottamusmies. (Palkkatyöläinen 5/11)
- (45) -- neuvottelemisen pelisäännöt ovat muuttuneet. (Palkkatyöläinen 4/11)

Esimerkissä (44) kerrotaan työelämän pelisäännöistä. Näin ollen työelämässä on siis omat pelisääntönsä. Esimerkissä (45) puhutaan neuvottelemisen pelisäännöistä. Neuvottelemisella tarkoitetaan ennen lakon syntymistä käytävää työntekijä- ja työnantajapuolen välistä keskustelua. Neuvottelullakin on siis omat pelisääntönsä. Esimerkkien (44) ja (45) mukaan TYÖELÄMÄ ON PELIÄ, jossa on oma säännöstönsä. Sääntöihin nojaavassa pelissä pyritään ennen kaikkea reiluun peliin. Reilussa pelissä kaikki osapuolet noudattavat sääntöjä ja kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet voittaa.

- (46) Jos työmarkkinoilla ei tehdä yhteisiä sopimuksia, niin työnantajan pitää ymmärtää, että myös työrauha myydään yrityksissä. Se on reilua peliä. (Palkkatyöläinen 4/11)

Esimerkissä (46) puhutaan reilusta pelistä työmarkkinoilla, jolloin ydinmetafora on TYÖMARKKINAT ON PELIÄ. Peli on esimerkin (46) mukaan reilua, jos yhteisiä sopimuksia ei tehdä ja siitä seuraa työrauhattomuus yrityksissä. Tällöin reiluus koskee kumpakin tilannetta: joko kumpikin noudattaa pelisääntöjä tai kumpikaan ei noudata. Esimerkissä (46) myös painotetaan työnantajan roolia työmarkkinoiden pelissä. Työnantajalle ikään kuin opastetaan, että hänen täytyy ymmärtää asian syy-seuraussuhde. Palkkatyöläinen työntekijän edustajana ajaa näin omaa asiaansa yrittäen saada työnantajapuolta ymmärtämään heidän näkökulmaansa.

Pelimetaforissa, kuten myös peleissä yleensä, pelillä on aina pelin osapuolet, joita ovat pelaajat. Jos TYÖMARKKINAT ON PELIÄ, työmarkkinaliitot ovat pelaajia.

- (47) Työehtosopimuksen neuvottelu, työpaikkojen edunvalvonta ja parempi työelämä ovat valtteja myös jäsenhankinnassa. (Palkkatyöläinen 4/12)

Esimerkissä (47) luetellaan valtteja, jotka pätevät myös jäsenhankinnassa. Valtti on korttipelin pelikortti, joka antaa pelaajalle jonkinlaista etua peliin. Työmarkkinoiden valtit ovat siis välineitä, joista työmarkkinaliitot hyötyvät.

Palkkatyöläisen pääkirjoitusten pelimetaforissa attraktiokeskukset, jotka korostuvat ovat työelämä ja työmarkkinat. Sekä työelämässä että työmarkkinoilla pyritään reiluun peliin pelisääntöjen avulla, mutta huomioidaan myös peliä edistävien valttien merkitys. Luvun 4.3.1.1 kilpailumetaforissa korostuvat täysin erilaiset kilpailulliset piirteet. Priman pääkirjoitusten kilpailumetaforat ovat suurimmaksi osaksi muotoa LIKETOIMINTA ON KILPAILUA. Liiketoiminnassa kilpailuna kiinnitetään huomiota kilpailukykyyn ja kilpailijoihin. Pelimetaforissa taas keskitytään työmarkkinoiden ja työelämän sääntöihin sekä reilun pelin tavoitteluun. Peli- ja kilpailumetaforat ovat siis hyvin erilaisia ekspansiokeskuksia, vaikka kuuluvatkin kilpailullisiin metaforiin.

4.3.2.4 Fysiikan metaforat

Fysiikan metaforia esiintyy vain Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforissa eli työnte-kijäpuolella. Yhteensä fysiikan metaforia on Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa 7 kappaletta eli 5 % Palkkatyöläisen pääkirjoitusten kaikista metaforista. Lakoff ja Johnson (1980: 49) sivuavat fysiikan metaforia esittämällä ydinmetaforan RAKKAUS ON FYYSINEN VOIMA yhdeksi yleisimmistä metaforista. Rakkaus fyysisenä voimana ilmenee muun muassa sähkönä ja kipinäinä henkilöiden välillä sekä elämän pyörimisenä tietyn henkilön ympärillä. Omassa aineistossani nimenomaan voiman käsite on keskeinen fysiikan metaforissa.

- (48) Hyvä työyhteisö on käyttövoimaa. (Palkkatyöläinen 3/13)

- (49) Jos pomolta tulee käsittämättömiä tai suorastaan tyhmiä käskyjä, niin hyvään lopputulokseen pääseminen edellyttää työntekijöiltä vastavoimaa. (Palkkatyöläinen 3/11)

Esimerkissä (48) kerrotaan, että hyvä työyhteisö on käyttövoimaa. Käyttövoima ymmärretään normaalisti jonkin laitteen toimintaa ylläpitävänä voimana, kuten sähkönä tai vetenä voimaloissa. Hyvää työyhteisöä pidetään siis toimintaa ylläpitävänä voimana. Toiminta voi olla esimerkiksi työn tuottavuutta, jota hyvä työyhteisö pitää yllä. Jos ei ole hyvää työyhteisöä, ei työpaikalla ole voimaa tehdä tulosta. Esimerkissä (49) sen sijaan puhutaan työntekijöiden vastavoimasta. Vastavoima on voimaa jotain toista voimaa vastaan. Vastakkain ovat esimerkiksi (49) pomon ja työntekijöiden voimat. Voima metaforana viittaa fyysiseen voimaan. Voimalla havainnollistetaan jotain vahvempaa kuin esimerkiksi abstraktia rohkeutta tai intoa tehdä jotain. Voima on energiaa, jota tarvitaan, jotta asiat työyhteisössä toimisivat ongelmitta.

Voiman lisäksi toinen yleinen käsite fysiikan metaforissa on paine, mikä ilmenee seuraavista esimerkeistä (50) ja (51).

- (50) Myös ammattiliitot ovat heränneet tukemaan luottamushenkilöitään, joihin kohdistuvat pahimmat paineet työpaikoilla. (Palkkatyöläinen 8/10)
- (51) Ja vaikka työpaikkasi ei olisikaan kriisissä, niin olet silti vaatimusten ristipaineessa, pahimmassa paikassa työnantajan ja työntekijöiden välissä, kuten eräs luottamusmies sanoi --. (Palkkatyöläinen 5/12)

Sekä esimerkiksi (50) että esimerkiksi (51) puhutaan paineista, jotka kohdistuvat luottamusmiehiin. Paine fyysisesti määrittää tietyn voiman kohdistumista määritettyyn paikkaan. Esimerkin (50) tapauksessa työpaikan pahimmat paineet kohdistuvat luottamushenkilöihin. Paineita siis on työpaikoilla, mutta niistä pahimmat saa osakseen luottamusmies. Esimerkissä (51) taas kerrotaan vaatimusten ristipaineesta. Ristipaine viittaa eri suunnilta, tässä tapauksessa eri tahoilta, tulevaan paineeseen. Luottamusmies on siis työnantajan ja työntekijöiden välissä, jossa kumpikin osapuoli kohdistaa paineet keskelle, luottamusmieheen. Paine metaforana viittaa raskauttavaan energiaan, joita täytyy sietää. Paine on ikään kuin henkinen taakka.

Fysiikan metaforissa käsitellään yleisesti työyhteisöä. Työyhteisö on siis fysiikan metaforien yleisin attraktiokeskus. Työyhteisössä viihtyminen on monesti henkistä jaksamista, johon tosin vaikuttavat myös fyysiset teot. Näin ajateltuna siihen liittyvät samat skeemat kuin rakkauteen. Monesti sanotaan elämän pyörimisenä tietyn työn tai työyhteisön ympärillä. Rakkaus voidaan myös yhdistää työyhteisön tavoin voimaan.

4.3.2.5 Kriisimetaforat

Terveys ja sairaus ovat yleisiä ekspansiokeskuksia, kuten luvussa 4.2.2 käy ilmi. Yhtenäisten metaforien sairausmetaforat viittaavat fyysiseen poikkeustilaan, kun taas tämän luvun aiheena on henkinen poikkeustila, kriisi. Kriisi viittaa johonkin muutokseen. Monesti muutos tulee arvaamatta, eikä siihen ole voinut valmistautua etukäteen. Kriisi ei siis ole sairaus, vaan pikemminkin muutosvaihe, joka vaatii henkistä työskentelyä sen selättämiseksi.

Kriisimetaforia on koko aineistossa yhteensä 11 eli 3 %. Sen sijaan Palkkatyöläisessä niitä esiintyy 7 kappaletta, joka on 5 % Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforista. Kriisimetaforat kuuluvat siis eriäviin metaforiin työntekijäpuolelle, sillä niitä esiintyy työntekijäpuolella suhteessa enemmän kuin yhteisissä metaforissa. Priman pääkirjoituksissakin kriisimetaforia esiintyy muutamia⁶.

- (52) Niinpä monet työpaikat elävät koko ajan jonkinlaisessa kriisissä.
(Palkkatyöläinen 8/10)

Esimerkissä (52) työpaikkojen kerrotaan elävän kriisissä. Sairaus- ja kriisiteemoja yhdistää potiluus: sekä sairauden että kriisin uhrin ovat potilaita, joita pyritään hoitamaan, jotta he selviäisivät poikkeustilasta. Sairausmetaforissa esiintyvä ydinmetafora X ON

⁶ Priman pääkirjoituksissa puhutaan muun muassa talouskriisistä, finanssikriisistä ja Euroopan velkakriisistä. Priman pääkirjoitusten kriisimetaforat ovat kuolleiden metaforien rajoilla. Vakiintuneisuudesta huolimatta käsite *kriisi* antaa talouden ongelmatilanteille oman vivahteensa, jonka vuoksi luokittelen ne edelleen eläviksi metaforiksi.

POTILAS on läsnä siis myös kriisimetaforissa. Esimerkin (52) mukaan TYÖPAIKKA ON POTILAS.

- (53) Ja kun tulee ensimmäinen huhu yt-neuvotteluista, niin koko työpaikka on tolaltaan. (Palkkatyöläinen 5/12)
- (54) Tunnet itsesi riittämättömäksi, kun et ole pystynyt pelastamaan työpaikkoja. (Palkkatyöläinen 5/12)

Esimerkit (53) ja (54) vahvistavat käsitystä työpaikasta potilaana. Esimerkissä (53) työpaikka on tolaltaan kuultuaan yt-neuvotteluista. Kriisi siis alkaa, kun potilas kuulee tulevasta mahdollisesta muutoksesta. Esimerkissä (54) taas puhutaan luottamusmiehestä, joka tuntee itsensä riittämättömäksi, kun ei ole pystynyt pelastamaan työpaikkoja. Luottamusmies on tällöin hoitaja, työpaikka potilas.

Kriisimetaforiin liittyvät olennaisesti keinot, jotka auttavat kriisistä toipumisessa. Kriisiin tarvitaan monesti surutyötä, jotta sen yli päästäisiin, kuten esimerkissä (55).

- (55) Teet surutyötä irtisanottujen kanssa-- (Palkkatyöläinen 5/12)

Esimerkissä (55) luottamusmies tekee surutyötä irtisanottujen kanssa. Esimerkin (55) mukaan siis ydinmetafora on IRTISANOTUT OVAT POTILAITA, jolloin luottamusmies on jälleen hoitaja.

Palkkatyöläisen pääkirjoitusten kriisimetaforissa käsitellään poikkeuksetta työelämää. Työelämä on siis kriisimetaforien attraktiokeskus. Kriisillä on sairauden tavoin melko negatiivinen konnotaatio. Muutostilanteesta halutaan selviytyä mahdollisimman nopeasti. Vaikka muutos ei välttämättä ole negatiivinen, Palkkatyöläisen pääkirjoitusten metaforissa se tuodaan ilmi negatiivisena asiana. Muutos ja siitä aiheutuva kriisi voivat joissain tapauksissa olla myös reagoimista muutokseen, joka on loppujen lopuksi positiivinen. Tätä seikkaa ei kuitenkaan painoteta Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa, joissa ollaan tolaltaan ja kykenemättömiä vaikuttamaan kriisiin.

4.4 Yhteenveto

Metaforat Priman ja Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa ovat pääosin yleisiä ja perinteisiä talouden metaforia. Hellstenin (1997: 65) mukaan vakiintuneet metaforat journalistisissa teksteissä vahvistavat vallitsevaa käsitystä asioista. Tavanomaiset metaforat ovat myös journalistille helppo ja nopea tapa käsitellä asioita totutulla tavalla (emt.). Aineistoni metaforat tukevat Hellstenin väitettä, onhan esimerkiksi liiketoiminnan yhdistäminen kilpailuun hyvin oletuksenmukaista.

Aineistostani löytyy sekä yhtenäisiä että eriäviä metaforakeskuksia. Sekä työnantajia edustavan Prima että työntekijöitä edustavan Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa esiintyviä eli yhtenäistä työmarkkinametaforiikkaa tukevia teemoja ovat rakennus-, sairaus-, matka- ja ruokailumetaforat. Rakennusmetaforissa niin taloutta kuin työmarkkinoidakin kuvataan rakennuksena, jonka rakenteita täytyy huoltaa ja mahdollisesti rakentaa lisää, jotta rakennus olisi mahdollisimman vankka. Myös työelämää rakennetaan, samoin kuin elinkeinoelämää.

Sairausmetaforissa työnantajapuolella talous sairastaa, kun taas työntekijäpuolella työntekijät ovat hoivaa tarvitsevia potilaita. Talouden sairaudet ovat selvästi vakavia, sillä tervehtymiseksi ehdotetaan lääkkeiden lisäksi myös leikkauksia, hätätapauksessa myös elvytystä. Työntekijöillä sen sijaan on tauteja ja tulehtuneita tilanteita. Kummassakin tapauksessa potilas pyritään tervehtyttämään eli oikeuttamaan tervehtymistä vaativat toimet.

Matkametaforia kuvastaa skeema tiestä, jota kuljetaan talouden ja työmarkkinoiden mukana. Työnantajapuolella talous matkaa, kun taas työntekijäpuolella työmarkkinat matkaavat. Tie on jatkuva elementti, joka luo lukuisia valinnanmahdollisuuksia. Ruokailumetaforissa huomionarvoista on syömisen ja ruokailun kahtalainen luonne. Toisaalta syöminen on elintärkeää ravinnon saamista, toisaalta taas se on jonkin toisen uuraamista. Niin työ kuin tiettyihin elementteihin investoiminenkin nähdään ravintona, jota tarvitaan elääkseen, kun taas vero on useimmiten syöjä eli peto.

Yhtenäisissä metaforissa ekspansiokeskukset ovat yhtenäisiä sekä työntekijä- että työnantajapuolella. Kuitenkin lähes poikkeuksetta jokaisessa ekspansiokeskuksessa attraktiokeskukset vaihtelevat lehden ja täten myös liiton mukaan. Esimerkiksi sairausmetaforissa talous sairastaa työnantajapuolella, kun taas työntekijäpuolella työntekijät sairastavat. Voidaanko siis yhtenäisiä metaforakeskuksia pitää täysin yhtenäisinä, jos käytetään saman aihepiirin sanastoa, mutta puhutaan eri asioista? Toisaalta myös yhtenäisiä attraktiokeskuksia löytyy metaforakeskuksista, mikä viittaa yhteiseen aatejärjestelmään. On kuitenkin huomionarvoista, että yhtenäiset metaforakeskukset eivät ole täysin yhtenäisiä, sillä niiden sisällä esiintyy variaatioita lehdestä ja sen organisaatiosta riippuen.

Priman pääkirjoituksissa eli työnantajapuolella korostuu selkeästi kilpailu. Sekä maata että yritykset kilpailevat keskenään, joten yleisesti ottaen liiketoiminta nähdään kilpailuna. Kilpailuun liitetään voiton tavoittelu, palkinnon saavuttaminen ja oman edun tavoittelu (Hellsten 1997: 156). Kilpailussa sodan tavoin vahvistetaan me ja vastapuoli -asettelua.

Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa eli työntekijäpuolella yhden teeman sijaan korostetaan useampaa teemaa: ihmiskehoa, luontoa, peliä, fysiikkaa ja kriisiä. Ihmiskehon metaforat kytkeytyvät työelämään, jossa työntekijöistä puhutaan metaforisesti käsiparina ja työntekijien korvien hukkumisella tarkoitetaan työntekijöiden heikkoa asemaa ja kuulemattomuutta. Ihmiskehon osat ikään kuin symboloivat tiettyjä ominaisuuksia.

Luontometaforat havainnollistavat työelämää ja elämää yleensä. (Työ)elämässä nähdään ominaisuuksia muun muassa vuorelta ja vedeltä. Pelimetaforat jatkavat kilpailullista teemaa, mutta liekkimielisemmällä otteella kuin Priman kilpailumetaforissa. Sekä työelämää että työmarkkinoita kuvataan peliksi, jossa on omat sääntönsä. Reilu peli nähdään sääntöjen noudattamisena, mikä erottaa pelimetaforat kilpailumetaforista. Liiketoiminnassa kilpailuna keskitytään voiton tavoitteluun, kun taas työelämässä tai työmarkkinoilla pelinä pyritään reiluun peliin sääntöjen noudattamisen nojalla.

Fysiikan metaforissa kuvataan työyhteisöä, jossa esiintyy erilaisia fysiikan määreitä. Työyhteisö nähdään näin ollen eräänlaisena koneena, johon kohdistuu voimia ja painei-

ta. Työyhteisö voi myös tuottaa kyseisiä määreitä. Kriisimetaforissa jatketaan sairausmetaforissa ilmentyvää potilas-asettelua. Niin työpaikka kun sen työntekijätkin kuvataan tukea tarvitsevinä kriisipotilaina. Muutostilanne koetaan negatiivisena, eikä sen mahdollisesti positiivista asetelmaa kuvata lainkaan. Näin kriisi metaforakeskuksena on hyvin lähellä sairautta, sillä sekä sairaudesta että kriisistä pyritään pääsemään irti.

Eriävissä metaforissa metaforakeskukset jakautuvat selkeästi eri teemoihin. Näin ollen aatejärjestelmät työmarkkinajärjestöissä eivät selvästi ole identtiset. Liittojen aatteet, asemat ja tehtävät paistavat läpi lehtien pääkirjoitusten metaforiikasta, vaikka kyseessä onkin saman yhteiskuntajärjestelmän organisaatiot.

5 METAFORAT PÄÄKIRJOITUSKONTEKSTISSA

Tässä luvussa tarkastelen metaforia ja niiden tehtäviä esiintymiskontekstissaan. Pääkirjoitukset ovat lehden kannanottoja pääkirjoitustoimittajan kirjoittamassa muodossa. Kannanottoa kehystävät ja vahvistavat tietyt kielelliset keinot, joiden käyttö ei ole satumanvaraista (ks. luku 3). Aineistoni metaforien esiintymiskontekstina ovat pääkirjoitukset. Poimin aineistostani esimerkkipääkirjoitukset, joista etsin niissä käytetyt metaforat, minkä jälkeen analysoin, minkälaisia funktioita niillä on tekstilajikontekstissaan eli pääkirjoituksissa. Hyödynnän analyysissa Hemánuksen esittelemiä pääkirjoitustyypppejä (ks. luku 3), ja suhteutan aineistoni pääkirjoituksia niihin.

Aineistoni pääkirjoituksissa on selviä piirteitä Hemánuksen (1972: 27–29) esittelemästä *linjaa viitoittavasta* pääkirjoitustyyppistä. Olenkin valinnut aineistoni pääkirjoituksista tarkasteltavaksi kaksi tapausta, jotka havainnollistavat selvästi linjaa viitoittavaa pääkirjoitusta sekä joista on nähtävissä metaforien käyttö konkreettisesti. Seuraavassa on esiteltynä (kuva 1 ja kuva 2) analysoimani pääkirjoitustekstit, joihin olen alleviivannut niissä esiintyvät metaforat. Suuntametaforia en huomioi, kuten luvussa 2 kerroin (ks. luku 2.3). Pääkirjoitukset ovat kummastakin lehdestä tasapuolisuuden vuoksi, mutta tarkoitukseni ei ole vertailla niitä, vaan pikemminkin etsiä niistä yhdenmukaisuutta liittyen metaforien käytön funktioihin organisaation viestinnässä.

pääkirjoitus

Kasvun vahvistaminen
ykkösasiaksi

Uuden hallituksen
on paneuduttava
vientiteollisuuden
logistiikkakustannuksiin
pikaisesti.

Kari Jordan
Metsäliitto-konsernin pääjohtaja
EK:n hallituksen varapuheenjohtaja

Myrönteiset talousodotukset ovat virinneet pitkin kevättä, vaikka Euroopan velkakriisi varjostaa näkymiä edelleen. Talouskasvu ei Suomessakaan ole itsestään selvää. Kilpailukykyämme ei säily, ellei sen eteen tehdä oikeita päätöksiä ja kovaa työtä, joka päivä. Nyt kohoavat palkka- ja energiakulut sekä verot. Jäykät työmarkkinat ja meille pesivien laittomien lakkoiden suuri määrä vetävät mattoa kilpailukykyämme alta.

Palkat ja työvoimakustannukset ovat nousseet Suomessa pitkään nopeammin kuin kilpailijamaissa. Talouskriisin aikana suomalaisyritysten kustannuskilpailukyky heikkeni selvästi. Vuosina 2008 – 2009 yksikkötyökustannukset nousivat Suomessa 6,8 prosenttia, kun ne muissa euromaissa kasvoivat vain 3,8 prosenttia. Palkankorotusten taso on kohonnut kevättä kohden, ja neuvotteluissa on havaittavissa palkkakilpailun makuu. Mallillisille palkkaratkaisuille on edelleen tilausta.

Elinkeinoelämän energiaverotus kiristyi vuoden 2011 alusta noin 420 miljoonalla eurolla. Suomi on energiaa kireimmin verottavia maita Euroopassa. Uuden hallituksen on huolehdittava siitä, että maamme energiaintensiivinen teollisuus saa jatkossa tarvitsemansa energian kilpailukykyiseen hintaan. Ydinvoimainvestoinnit ovat teollisuudel-

le elintärkeitä, eikä niiden kannattavuutta pidä vaarantaa jälkikäteen lisättävillä maksuilla tai veroilla.

Suomalainen paperitehdas maksaa moninkertaista sähköveroa kilpailijoihinsa verrattuna. Energiavaltaisen vientiteollisuuden kilpailukyky pitää turvata laajentamalla energiaverotuksen palautusjärjestelmää eli tehostamalla niin sanottua energiaveroleikkuria.

LOGISTIikkAKETJUN PITÄISI Suomen kaltaisessa syrjäisessä maassa olla huippuluokkainen ja kustannustehokas. Näin ei valitettavasti ole asian laita. Kustannusinflaatio laukkaa myös kuljetuksissa kovaa vauhtia, ja vientituotteiden kilpailukyky vaarantuu. EU:n direktiiviin kaavailut tiukentuvat rajat meriliikenteen rikkipäästöille nostavat lähitulevaisuudessa suomalaisten merikuljetusten hintoja 30 – 50 prosenttia. Uuden hallituksen on paneuduttava vientiteollisuuden logistiikkakustannuksiin pikaisesti.

Laittomien lakkoiden määrä on meillä ollut viime vuosina häkellyttävän suuri, ja vauhti tuntuu vain kiihtyvän. Tämä ei viesti lakkoilevien tahojen halusta ylläpitää ja kasvattaa Suomeen sijoitettavaa liiketoimintaa. Onkohan asiaa pohdituttu Suomi-kuvan, kilpailukykyyn, toimitusvarmuuden, liiketoiminnan kasvun tai suomalaisen työllisyyden kannalta? ■

PRIMA

Elinkeinoelämän
keskusliiton lehti
Näköku 4/2011, 9.6.2011
Ilmestys: 8 kertaa vuodessa,
sarjassa nro: 8, 9.2011
Painus 28 890
Prima Internetissä:
www.ek.fi/prima

Julkaisija
Elinkeinoelämän keskusliitto ry.
Eteläkatu 10, PL 30
00131 Helsinki
Puhelinväylä: (09) 42 020
www.ek.fi, primaj@ek.fi
edunimi.sukunimi@ek.fi

Vastaava päätoimittaja
Eija Lampi
Toimittaja Anne Tuurinen,
puh. (09) 42022279
Toimituksen asiantuntija
Marja Huotinen,
puh. (09) 42022218

Kustantaja
Sanuma Magazines Finland Oy
Yhtytöskatu
Lapinjärvenlehti 1, PL 100
00040 Sanuma Magazines
Puhelinväylä: (09) 1201
www.sanumamagazines.fi
edunimi.sukunimi@sanuma-
magazines.fi

Astaja Marja Huotinen
Toimituspaikkoin Martti Ristimäki,
puh. (09) 120 5571
Tuottajat Jarmo Loppinen,
puh. (09) 120 5576
Eeva-Maria Lindan,
puh. (09) 120 5132
AD Sippa Aimonen,
puh. (09) 120 5518

Osoitteenmuutokset
sivikka.hakanen@ek.fi
Sivikka Hakanen,
puh. (09) 4202 2275

Osoiterekisteri EK:n jäsen-
ja sidosryhmärekisteri

Mediamyynti
Sanuma Magazines Finland
Kadilapilinen
Puh. (09) 120 620
Faksi (09) 120 5599
www.mediapros.fi
mediapalve@sanumamagazines.fi

Painopaikka
Hansaprint, Turku 2011
ISSN 1795-1348

Prima on
Aikakauslehtien
Liiton jäsen

Kuva 1. Priman pääkirjoitus ja alleviivatut metaforat

Palkkatyöläinen

103. VUOSIKERTA
KUSTANTAJA SAK RY

TOIMITUS

Hakaniemenranta 1 A, 3. krs.
PL 157, 00531 Helsinki
Puhelinvaihte 020 774 000
palkkatyolainen@sak.fi
www.palkkatyolainen.fi

PÄÄTOIMITTAJA

Aino Pietarinen
020 774 0195,
040-527 6427
aino.pietarinen@sak.fi

TOIMITUSSIHTEERI

Pirjo Pajunen
020 774 0109,
040-527 6429
pirjo.pajunen@sak.fi

TOIMITUSAVUSTAJA

Marjut Vainio
020 774 0192,
040-590 7258
marjut.vainio@sak.fi

TILAUKSET, OSOITTEET JA ILMOITUKSET

Marja-Leena
Hakkarainen-Kaitajärvi
020 774 0191,
040-761 0881
marja-leena.hakkarainen@sak.fi

ULKOASU

Satu Ilta
040-732 3686
satu.ilta@sak.fi

Toimitus ei säilytä tilaamattomia
juttuja tai kuvia.

TILAUSHINTA

16 € vuodessa

ILMOITUSHINTOJA

1/1 sivu 2 500 €
1/2 sivua 1 500 €
1/4 sivua 1 000 €
1/8 sivua 700 €

Forssa Print, Tampere 2011

ISSN 0782-3975

Palkansaajalehdet PALE ry:n jäsen

Kanteen Jukka Elorannan kuvasi
Tuulikki Holopainen.

Seuraava Palkkatyöläinen
ilmestyy 24.5.2011
Nettilehti ilmestyy 27.4.2011

PÄÄKIRJOITUS

Korvat hukassa

Työnantajien kamppailu päästä irti tesseistä, työaikamääräyksistä ja muista työntekijöitä suojelevista määräyksistä käy voimakkaana monella alalla. Kuljetusala on hyvä esimerkki. Työnantaja haluaa eroon vakinaisista ja kokoaikaisista työsuhteista. Koko ajan väkeä osa-aikaistetaan, siirretään vuokratyöyrityksiin, ulkoistetaan ja työehtoja heikennetään.

Finnairilla ja sen tytäryhtiöissä pyörii jatkuva yt-rumba. Vaikuttaa siltä, ettei työnantaja haluakaan neuvotella. Finnairin lentokoneiden huollosta vastaavan yksikön päälouottamusmies Jukka Salonen pitää nurinkurisena, että samaan aikaan kun yt-neuvotteluissa on tulilinjalla 450 työpaikkaa, niin työntekijöitä pyydetään ylitöihin ja esitetään vuokratyöntekijöiden palkkaamista hoitamaan ruuhkahuippuja. Ruuhkahuiput voidaan Salosen mukaan hoitaa hyvin työaikajärjestetyillä. Työaikajoustoista on päälouottamusmiehen mukaan valmiutta neuvotella. Kuitenkin näille esityksille työnantaja on kuuro.

Työnantajat ovat laajemminkin sulkeneet korvansa työntekijöiden joustoehdotuksilta. Edellisen Palkkatyöläisen pääkirjoituksessa lainasin HOK-Elannon päälouottamusmies Harry Vainiota, joka totesi, että "työaikasuunnittelussa voisi edes vaivautua yrittämään".

Eikä muillakaan aloilla ole paljoa vaivauduttu yrittämään. Työpaikkojen yt-neuvotteluista tulee viestejä, joiden mukaan työnantaja latelee päätökset, eikä niitä muuta työntekijöiden joustohalutkaan.

Baronalle ulkoistettujen matkatavaran käsittelijöiden päälouottamusmies Pekka Kähkönen toteaa, että valtion omistamista yhtiöistä on tullut työelämän koelaboratorioita, joissa työnantajat haluavat pilkkoa työsuhteet, ulkoistaa ne ja käyttää halpatyövoimaa.

Hajota ja hallitse -työnantajapolitiikka on vahvistunut ja kärjistynyt. Kookoomus kävi joku aika sitten korva-kampanjaa, mutta ainakin työnantajat ovat hukanneet korvansa. Työntekijöiden ääni ei kuulu. ■ AINO PIETARINEN

SUSIRAJALLA

Kuva 2. Palkkatyöläisen pääkirjoitus ja alleviivatut metaforat

Kummassakin edellä olevista pääkirjoituksista esitetään selvä kannanotto. Kuvan 1 pääkirjoituksessa otetaan kantaa siihen, kuinka talouskasvu saadaan nousuun. Jotta talous saataisiin kasvuun Suomessa, täytyy pääkirjoituksen mukaan pysyä kilpailukykyisenä, johon taas vaikuttavat negatiivisesti erilaiset kulut, verot ja lakot. Pääkirjoituksessa kyseenalaistetaan ja jopa kritisoidaan kulujen, verojen ja lakkojen määrää, jonka kerrotaan haittaavan Suomen kilpailukykyä ja sitä kautta maan talouskasvua. Asiat esitetään suorina faktoina, eikä muita vaihtoehtoja tarjota.

Kuvan 2 pääkirjoituksessa niin ikään kerrotaan selkeä näkemys käsiteltävään asiaan. Pääkirjoituksen mukaan työnantajat eivät kuuntele työntekijöitä tehdessään päätöksiä työpaikoilla. Myöskään kuvan 2 pääkirjoituksessa ei anneta muita vaihtoehtoisia näkemyksiä, kuten työnantajan näkemystä asiaan, vaan kannanotto esitetään ainoana mahdollisena.

Sekä kuvan 1 pääkirjoitus että kuvan 2 pääkirjoitus ovat selviä esimerkkejä linjaa viitoittavista pääkirjoituksista (ks. luku 3.1). Näille luonteenomaista on se, että pääkirjoituksissa esitetään kannanotto asiasta muita vaihtoehtoja mainitsematta (Hemánus 1972: 27). Näin lukijalle annetaan ikään kuin yksi ainoa näkemys, johon samaistua. Hemánuksen (1972: 28) mukaan linjaa viitoittava pääkirjoitus laaditaan, kun asia tuodaan esille yhteiskunnallisesti selvänä asiana ja kun asiasta on tarpeeksi tietoa.

Priman ja Palkkatyöläisen tapauksissa yhteiskunnallista tietoa on varmasti tarpeeksi, sillä lehtien takana ovat suurimmat keskusjärjestöt Suomessa eli SAK ja EK, jotka ovat tärkeitä yhteiskunnallisia vaikuttajia. Myös yhteiskunnallinen näkemys käsiteltävästä asiasta on melko varmasti pääkirjoitustoimittajilla tiedossa, vaikkakaan pääkirjoituksen näkemys ei välttämättä tarkoita identtistä näkemystä vallitsevan yhteiskunnallisen näkemyksen kanssa. Työmarkkinajärjestöt ovat yhteiskunnallisia vaikuttajia, jotka ajavat tietyn ammattiryhmän asiaa, joten erilaiset näkemykset asioista ovat melko odotuksenk mukaisia, jotta mahdollisia muutoksia yhteiskunnan toimintaan ja yhteiskunnassa vallitseviin ajatusmalleihin saataisiin.

Metaforiset keinot, joilla näkemykset tuodaan esiin edellä esitetyissä pääkirjoituksissa pohjautuvat laajalti sisäryhmä vastaan ulkoryhmä -asetteluun (ks. luku 3.1). Jaottelua sisä- ja ulkoryhmiin kuvan 1 pääkirjoituksessa kuvastaa asemointi, jossa sisäryhmänä on Suomi ja ulkoryhmänä muu Eurooppa. Pääkirjoituksessa puhutaan kilpailukyvyttämme ja verrataan kustannuksia Suomessa kilpailijamaiden vastaaviin. Ulkoryhmää pidetään siis kilpailijana, mutta toisaalta siihen verrataan omaa sisäryhmää ja sen mahdollisuuksia ottaa mallia kilpailijoista. Asemoinnilla siis halutaan saada oma sisäryhmä voitokkaaseen nousukauteen ottamalla mallia kilpailijoiden eli ulkoryhmän toiminnasta. Pääkirjoituksessa ei tosin kerrota, miten voitokas tilanne ulkoryhmällä on kilpailussa. Ilmi tulee vain, että muun muassa palkat ja kustannukset ovat nousseet Suomessa jo pitkään nopeammin kuin kilpailijamaissa ja että suomalainen tehdas maksaa moninkertaista veroa kilpailijoihinsa verrattuna. Julki tuodaan vain siis se, ettei talouskasvun esteitä ole niin paljoa kuin Suomessa.

Kuvan 2 pääkirjoituksessa sisäryhmänä ovat työntekijät ja ulkoryhmänä työnantajat. Työnantajat asemoidaan välinpitämättömiksi ja julmiksi hahmoiksi, jotka kamppailevat irti työntekijöitä suojelevista määräyksistä. He pyörittävät yt-rumbaa, eivätkä ole halukkaita kuulemaan työntekijöiden näkemyksiä. Työnantajan kerrotaan sulkeneen ja hukanneen korvansa sekä olevansa kokonaan kuuro. Kuurous ei tässä tapauksessa tarkoita aistivammaa, vaan viittaa pikemminkin välinpitämättömyyteen. On siis työnantajan päätös olla kuuro, hukata korvansa tai sulkea ne.

Metaforat pääkirjoituksissa ovat odotuksenmukaisia kontekstiinsa peilaten. Yleisesti ottaen metaforat voivat pyrkiä muuttamaan, synnyttämään täysin uusia tai vakiinnuttamaan vanhoja mielikuvia. Hellstenin (1997: 168) mukaan median merkitys metaforien vakiintumisessa osaksi keskeistä aatejärjestelmää on oleellinen, sillä viestinten avulla metaforat tulevat tunnetuksi ja ajan kuluessa vakiintuneiksi. Kuvan 1 Priman pääkirjoituksessa käytetään paljon kilpailuteemaa puhuttaessa taloudesta ja sen tilan kohentamisesta. Asetelma kilpailevista maista on tuttu, ja sitä pyritään vahvistamaan metaforien avulla. Näin konnotaatio kilpailuasetelmasta maiden välillä säilyy ja halu saattaa oma sisäryhmä eli Suomi voitokkaalle tielle herää. Ajattelutapaa ei siis muuteta, vaan pikemminkin vahvistetaan haluttuun suuntaan.

Kuvan 2 Palkkatyöläisen pääkirjoituksessa työntekijän oikeudet ja ääni pyritään saamaan kuuluville asemoimalla työnantaja välinpitämättömäksi oman edun tavoittelijaksi. Palkkatyöläinen on työntekijöiden edustaja, joten asetelma on linjassa lehden aatteen kanssa. Konnotaatio määräävistä työnantajista ja kohtaloonsa tyytymään pakoteituista työntekijöistä on melko perinteinen, jo historian ajoista tunnettu. Tätä konnotaatiota vahvistetaan, mikä luo epäreilua kuvaa työpaikkojen toiminnasta ja sen vuoksi halua korjata tilannetta. Lehden lukijakuntana on luultavasti juuri työntekijöitä, joilla saattaa olla samankaltaisia kokemuksia, joten pääkirjoitus pyrkii aktivoimaan näitä kokemuksia lukijassa. Pääkirjoitus myös osoittaa, että asioihin on mahdollista puuttua. Kuvan 2 pääkirjoitus herättelee siis muuttamaan konnotaatiota määräävistä työnantajista ja alistuvista työntekijöistä nykyaikaiseen malliin, jossa työnantajat arvostavat ja kuuntelevat työntekijöitä tasavertaisesti.

Kaiken kaikkiaan kyse on konnotaatioiden luomisesta tai niiden muuttamisesta (ks. luku 3.2). Pääkirjoituksiin valitaan tietty aihe ja tietty näkökulma asiaan. Näkökulmaa taas tuodaan esiin tietyin kielellisin keinoin, kuten metaforien avulla. Metaforat kirjoittajan valintoina luovat käsiteltävästä asiasta tietyn näkemyksen, joko muuttamalla vallitsevaa näkemystä tai luomalla täysin uusia käsityksiä. Kuten kuvien 1 ja 2 esimerkkiteksteissä, asiat kerrotaan tiettyjen aatteiden ja konnotaatioiden valossa. Talous nähdään kilpailun maiden välillä: minkä maan talous kasvaa paremmin kuin muiden, kuka kirii voittajan rinnalle ja millä keinoin? Priman aatejärjestelmä tukee yleistä konnotaatiota taloudesta kilpailuna. Palkkatyöläisen aatejärjestelmää taas tuetaan vahvistamalla konnotaatiota heikosta työntekijästä, jonka puolta täytyy pitää.

Näin ollen voi sanoa, että metaforia käytetään organisaation viestinnässä palvelemaan ja tukemaan organisaation aatejärjestelmää. Ne luovat konnotaatioita vahvistamalla jo vallitsevia konnotaatioita tai muuttamalla niitä. Aineistoni valossa täysin uusia konnotaatioita ei varsinaisesti luoda, käsitellyt asiat ja niihin liitetyt konnotaatiot kun ovat melko konventionaalisia. Metaforien avulla ilmaistaan kannanottoja ja ilmennetään sekä yksittäisen tekstin aatetta että koko organisaation aatejärjestelmää. Organisaation aatejärjestelmään vaikuttaa yhteiskunnallinen suhtautuminen asioihin, mutta vastavuoroises-

ti myös organisaation aatteet ja vakiintuneet tavat käsitellä asioita saattavat vaikuttaa myös yhteiskunnassa vallitseviin käsityksiin, etenkin juuri median välityksellä.

6 PÄÄTÄNTÖ

Tämän työn aiheena on ollut työmarkkinajärjestöjen jäsenlehdissä ilmenevä metaforiikka. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisia metaforia valittujen työmarkkinajärjestöjen jäsenlehtien pääkirjoituksissa käytetään. Valitsemani työmarkkinajärjestöt edustavat työnantajia ja työntekijöitä, joten tutkimusasetelmani oli lähtökohtaisesti vertaileva. Vertailemalla työmarkkinajärjestöjen jäsenlehtien metaforia pyrin selvittämään, voidaanko puhua yhtenäisestä työmarkkinametaforiikasta eli käytetäänkö lehdissä samoja metaforia vai ovatko käytetyt metaforat lehdestä ja organisaatiosta riippuen erilaisia. Laajempaan tavoitteena oli tutkia metaforia osana organisaation viestintää: miksi metaforia ylipäätään käytetään organisaation viestinnässä? Lähestyin näitä kysymyksiä valitsemalla aineistokseni Elinkeinoelämän keskusliiton jäsenlehti *Priman* ja Suomen ammattiliittojen keskusjärjestön jäsenlehti *Palkkatyöläisen* pääkirjoituksia. EK ja SAK ovat suurimmat työmarkkinakeskusjärjestöt Suomessa (ks. luku 1.2).

Aineistoni analyysi osoittaa, että työmarkkinajärjestöjen jäsenlehdet tukeutuvat sekä yhtenäiseen että molemmille työmarkkinajärjestölle erilliseen metaforiikkaan. Yhtenäistä työmarkkinametaforiikkaa puoltavat löydöt ekspansiokeskuksista, joita esiintyy sekä *Priman* että *Palkkatyöläisen* pääkirjoituksissa. Yhtenäisten metaforakeskusten teemat liittyvät läheisesti ihmiselämään. Niin rakennus, sairaus, matka kuin ruokailukin ovat ihmiselämään läheisesti liittyviä teemoja, joiden käsitteistöt sulautuvat metaforisesti myös työmarkkinoilla käsiteltäviin teemoihin, kuten työelämään ja talouteen. Yhtenäisestä työmarkkinametaforiikasta voidaan siis puhua, joskin on syytä huomata, että yhtenäisissä ekspansiokeskuksissa attraktiokeskukset vaihtelevat osittain lehdestä ja sen organisaatiosta riippuen.

Aineistosta nousevat esiin myös kahden työmarkkinajärjestön omat painotukset. EK:n jäsenlehti *Priman* pääkirjoituksissa korostuu yli muiden kilpailuteema. SAK:n jäsenlehti *Palkkatyöläisen* pääkirjoituksissa yleisimmät teemat jakautuvat viiteen eri luokkaan: kriisiteemaan, ihmiskehon teemaan, peliteemaan, fysiikan teemaan ja luontoteemaan. Näitä teemoja, eriäviä metaforia, ei toisen lehden pääkirjoitusten metaforiikasta löydy lainkaan tai verrattain hyvin vähän.

Metaforat Priman ja Palkkatyöläisen pääkirjoituksissa ovat selvässä linjassa jäsenlehtien ja niitä edustavien liittojen näkökulmien kanssa. Ei ole sattumaa, että tietyn työmarkkinajärjestön jäsenlehden pääkirjoituksissa käytetään toistuvasti tiettyjä ekspansiokeskuk-
sia, kuten EK:n jäsenlehden tapauksessa kilpailua puhuttaessa liiketoiminnasta. Metafo-
rat SAK:n jäsenlehden pääkirjoituksissa taas limittyvät työntekijöiden arkeen erilaisten
metaforien kautta. SAK ajaa työntekijöiden asiaa, joten työntekoon ja työntekijöihin
liittyvät metaforat ovat odotuksenmukaisia. EK taas edustaa työnantajia, joten liiketoi-
minta, talous ja elinkeinoelämä ovat selviä kiinnostuksen kohteita Priman odotetun luki-
jakunnan keskuudessa. Tiettyjä metaforia käyttämällä aktivoituvat työmarkkinajärjestö-
jen yhteiskunnalliset roolit vaikuttajina sekä oman ammattiryhmänsä edustajina ja puo-
lustajina. Valittujen metaforien avulla muokataan tai vahvistetaan jo vallitsevia konno-
taatioita, jotka ilmenevät yhteiskunnallisesti ja yhtenäisesti Suomessa. Metaforien funk-
tiona organisaation viestinnässä on siis oman aineistoni pohjalta jo olemassa olevien
konnotaatioiden muokkaaminen tai vahvistaminen.

Asiat, joista yleisimmin puhutaan metaforin ovat aineistossani talous, työelämä ja työ-
markkinat. Metaforat ovat pääosin melko neutraaleja, kuten matkateemassa ja rakennus-
teemassa. On kuitenkin huomionarvoista, että negatiiviseen sävyyn peilaavia metaforia
käytetään enemmän kuin positiiviseen sävyyn peilaavia. Esimerkiksi sairaus, kriisi ja
kilpailu luovat melko negatiivisia konnotaatioita käsiteltävistä aiheista. Negatiivissävyt-
teisillä metaforilla halutaan saada muutosta aikaiseksi. Näin organisaatio ilmaisee oman
kantansa ja taivuttelee myös lukijaa havaitsemaan mahdollisen epäkohdan ja hyväksy-
mään korjausehdotuksen tilanteeseen.

Negatiivisten metaforien korjausehdotukset oikeuttavat ja perustelevat monesti tiettyjä
toimia, joita muuten saatettaisiin välttää. Näin metaforien käytöllä saadaan muutettua
konnotaatioita haluttuun suuntaan ja vakuutettua lukija organisaation näkemyksestä
asiaan. Myös neutraaleilla metaforilla saatetaan pyrkiä vaikuttamaan konnotaatioihin.
Yleensä kuitenkin neutraaleilla metaforilla pyritään vahvistamaan tiettyjä konnotaatioi-
ta, ei niinkään muuttamaan, kuten negatiivisilla metaforilla.

Kuten johdannossa kerroin, aineistoni pääkirjoittajat eivät ole aina samoja henkilöitä, vaan kummassakin lehdessä kirjoittajia on vähintään kaksi (ks. luku 1.2 & liitteet 1–2). Kuitenkin metaforiset vaihtelut yksittäisten pääkirjoitusten välillä ovat hyvin vähäisiä. Organisaation sisällä ei siis ole kovinkaan paljoa yksilöllistä vaihtelua, vaan kummankin lehden kohdalla pääkirjoituksissa käytetään organisaatiolle luonteenomaista kieltä. Pääkirjoitustoimittajat ovat siis omaksuneet organisaation aatejärjestelmän ja pystyvät täten esittämään näkemyksiä hyödyntämällä organisaatiolle ominaisia ilmaisutapoja. Tämä myös tukee pääkirjoitusten roolia tietyn organisaation kannan, ei niinkään pääkirjoitustoimittajan oman näkemyksen, puolestapuhujana. Lisäksi tämä tukee yhtenäistä työmarkkinametaforiikkaa, ovathan useat käytetyt metaforakeskukset osana kummankin organisaation kieltä ja täten osa samaa ajatusjärjestelmää.

Metaforat ovat oleellinen osa yhteistä ja yhteisöllistä perustaa, jolle sekä median että kansalaisten tapa käsitteellistää asioita perustuu (Hellsten 1997: 60). Kun kilpaillaan kustannuskilpailukentällä, tervehdytetään taloutta tai matkataan talouden mukana ala- ja ylämäissä, ei suinkaan konkreettisesti kilpailla kentällä tai anneta antibiootteja taloudelle, vaan tulkitaan maailmaa yhteisestä ja yhteisöllisesti metaforisesta käsitejärjestelmästä käsin.

Sekä työmarkkinametaforiikka että ylipäätään eri organisaatioissa käytettävä metaforiikka tarjoavat moniulotteiset lähtökohdat jatkotutkimukselle. Kuten tutkielmani edessä sain huomata, painottuu työmarkkinajärjestöjen viestintä entistä vakaammin verkoversioihin painetun viestinnän sijaan. Jatkossa olisikin kiinnostava tutkia, poikkeako verkkoviestintä painetusta viestinnästä työmarkkinajärjestöissä. Tässä tutkielmassa mukana olivat vain suurimmat keskusjärjestöt Suomessa. Tutkielmaa voisi laajentaa koskemaan myös useampia työmarkkinajärjestöjä tai ulottaa tutkimuksen myös Suomen ulkopuolelle. Tässä tapauksessa Suomen työmarkkinajärjestöjen metaforiikkaa voisi vertailla muiden maiden työmarkkinajärjestöjen metaforiikkaan.

Metaforien funktiot organisaatioviestinnässä on myös oma potentiaalinen jatkotutkimusaiheensa. Tässä tutkielmassa selvisi, että työmarkkinajärjestöt organisaatioina käyttävät metaforia vahvistaakseen tai muokatakseen vallitsevia käsityksiä ja mielikuvia

tietyistä asioista. Organisaatioita on kuitenkin monenlaisia, kuten myös organisaatioviestinnän muotoja, joten olisi mielenkiintoista selvittää, ovatko metaforien funktiot samankaltaiset myös muissa organisaatioissa sekä myös muissa organisaatioviestinnän välineissä.

- Johnson, Mark (1985). Introduction: Metaphor in the Philosophical Tradition. Teoksessa: Mark Johnson (toim.). *Philosophical Perspectives on Metaphor*. 2. painos. Minnesota: The University of Minnesota Press.
- Johnson, Mark (1987). *The body in the mind: the bodily basis of meaning, imagination, and reason*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Kantola, Anu (2006). Suomea trimmaamassa: suomalaisen kilpailuvaltion sanastot. Teoksessa: Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.). *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?*. Helsinki: Gaudeamus. 156–178.
- Kariniemi, Olli (2010). *Järjestölehden yleisötutkimus yhteisön kehittämisen välineenä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Katajamäki, Heli (2004). *Taloussanomalehtien pääkirjoitusten viestinnän lähtökohtien ja testien merkitysten kohtaamisia*. Julkaisematon soveltavan kielitieteen lissensiaatintyö. Vaasan yliopisto.
- Kauppinen, Timo (2008). Suomen työmarkkinamalli. Teoksessa: Pasi Saukkonen. *Suomen poliittinen järjestelmä – verkkokirja*. 2. painos. [Lainattu 24.1.2015]. Saatavilla: <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/>
- Kela, Maria (2007). *Jumalan kasvot suomeksi. Metaforisaatio ja erään uskonnollisen ilmauksen synty*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kivikuru, Ullamaija (2012). Aikakauslehdistö. Teoksessa: Kaarle Nordenstreng & Osmo A. Wiio (toim.). *Suomen mediamaisema*. 3. painos. Tampere: Vastapaino. 101–120.
- Koski, Mauno (1992). Erilaisia metaforia. Teoksessa: Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.). *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Suomi 162. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 13–32.
- Kulovaara, Kari (2007). *Kilpailuvaltion kielioppi. Työmarkkinapoliittisen retoriikan analyysi*. Julkaisematon valtio-opin pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Kulovaara, Kari (2012). *Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö EAY ja strategiset valinnat. Identiteetit, ideologiat ja diskurssit*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kövecses, Zoltán (2002). *Metaphor: A Practical Introduction* [online]. Oxford: Oxford University Press [Lainattu 5.1.2014]. Saatavilla rajoitetusti: <http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10084799&p00=k%C3%B6vecses>
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Leech, Geoffrey (1969). *A Linguistic Guide to English Poetry*. London: Longman.
- Leiwo, Matti, Minna-Riitta Luukka & Tarja Nikula (1992). *Pragmatiikan ja retoriikan perusteita*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Merriam-Webster (2014). [online]. [Lainattu 19.11.2014]. Saatavilla: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/metaphor>
- Nikanne, Urpo (1992). Metaforien mukana. Teoksessa: Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.). *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Suomi 162. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 60–78.
- Onikki, Tiina (1992). Paljon pystyssä. Teoksessa: Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.). *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin*. Suomi 162. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 33–59.
- Perelman, Chaïm (1996). *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Pääkkönen, Irmeli & Markku Varis (2000). *Kriittinen lukutaito*. Helsinki: Finn Lectura.
- Richards I. A. (1985/1936). The Philosophy of Rhetoric. Teoksessa: Mark Johnson (toim.). *Philosophical Perspectives on Metaphor*. 2. painos. Minnesota: The University of Minnesota Press.
- SAK (2014a). *Eiköhän liitytä! Opas jäsenhankintaan* [online]. [Lainattu 17.10.2014]. Saatavilla: <http://www.sak.fi/luottamushenkilöille/jasenhankkijalle>
- SAK (2014b). *Jäsenmäärät* [online]. [Lainattu 17.10.2014]. Saatavilla: <http://www.sak.fi/tama-on-sak/ammattiliitot/jasenmaarat>
- SAK (2014c). *Palkkatyöläisen mediatiedot* [online]. [Lainattu 17.10.2014]. Saatavilla: <http://www.sak.fi/luottamushenkilöille/palkkatyolainen/mediatiedot-ja-toimitus>
- Salin, Sari (2003). Vaarallinen trooppi. Ironian kaksijakoinen historia. Teoksessa: Vesa Haapala (toim.). *Kuvien kehässä. Tutkielmia kirjallisuudesta, poetiikasta ja retoriikasta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Shen, Yeshauahu (1999). Principles of metaphor interpretation and the notion of ‘domain’: A proposal for a hybrid model. *Journal of pragmatics* [online]. 31: 12 [Lainattu 3.11.2014], 1631–1653. Saatavilla rajoitetusti: <http://www.sciencedirect.com.proxy.tritonia.fi/science/article/pii/S0378216699000351#>
- Sperber, Hans (1923). *Einführung in die Bedeutungslehre*. Bonn: Schroeder.

Tieteen termipankki (2014). *Kirjallisuudentutkimus: metafora*. [online]. [Lainattu 22.10.2014]. Saatavilla: <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:metafora>

Varis, Markku (1998). *Sumea kieli. Kiertoilmauksen muoto ja intentio nykysuomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Liite 1. Aineiston Prima-lehdet

Lehti	Pääkirjoituksen otsikko	Pääkirjoituksen kirjoittaja
6/2013	Talouden suunta ratkaistaan nyt	Esa Kiiskinen Kauppias, Saija ja Esa Kiiskinen Oy
5/2013	Kauppa se on, joka kannattaa – vai kuinka?	Matti Halmesmäki Kesko Oyj:n pääjohtaja Kaupan liiton hallituksen puheenjohtaja
4/2013	Yhteinen potilas	Ilpo Kokkila Vuorineuvos, SRV Yhtiöt Oyj
3/2013	Yrittäjät avainpaikalla	Esa Kiiskinen Kauppias, Saija ja Esa Kiiskinen Oy
2/2013	Kilpailukyvyn parantamiseksi riittää töitä	Matti Alahuhta Toimitusjohtaja, Kone Oyj
1/2013	Sääntely jarruttaa investointeja	Kari Jordan Pääjohtaja, Metsä Group
8/2012	Kovia päätöksiä	Esa Kiiskinen Kauppias, Saija ja Esa Kiiskinen Oy
7/2012	Kauppa asiakkaan asialla	Matti Halmesmäki Kesko Oyj:n pääjohtaja Kaupan liiton hallituksen puheenjohtaja
6/2012	Missä on yhteinen visio?	Ole Johansson EK:n hallituksen puheenjohtaja
5/2012	Piste synkistelylle	Riitta Tiuraniemi Toimitusjohtaja, DNA Oy
4/2012	Hajautettu palkanmuodostus takaa parhaan työllisyyden	Pekka Lundmark Toimitusjohtaja, Konecranes Oyj
3/2012	Kauppa on talouden takuumies	Kuisma Niemelä Pääjohtaja, SOK
2/2012	Yhteistyöstä potkua Suomen talouteen	Esa Kiiskinen Kauppias, Saija ja Esa Kiiskinen Oy
1/2012	Vanhat toimintatavat syövät tulevaisuutta	Riitta Tiuraniemi Toimitusjohtaja, DNA Oy EK:n varapuheenjohtaja
8/2011	Yritysjohtajat turhautuneita talouskasvun jarruttajiin	Ole Johansson EK:n hallituksen puheenjohtaja
7/2011	Hyvinvoinnin kasvu ei ole itsestäänselvyys	Matti Halmesmäki Pääjohtaja, Kesko Oyj EK:n varapuheenjohtaja
6/2011	Taloukasvu hoitaa?	Pekka Lundmark Toimitusjohtaja, Konecranes Oyj EK:n hallituksen varapuheenjohtaja Teknologioteollisuuden puheenjohtaja
5/2011	Ilman teollisuutta ei ole työtä	Antti Zitting Toimitusjohtaja, Sacotec Oy EK:n Yrittäjävaltuuskunnan puheenjohtaja

		EK:n hallituksen varapuheenjohtaja
4/2011	Kasvun vahvistaminen ykkösasiaksi	Kari Jordan Pääjohtaja, Metsäliitto-konserni EK:n hallituksen varapuheenjohtaja
3/2011	Tarvitaanko muutokseen jälleen pakkoa?	Ole Johansson Konsernijohtaja, Wärtsilä Oyj EK:n varapuheenjohtaja

Pääkirjoitusten kirjoittajien virat olivat kyseiset kunkin lehden ilmestymisaikaan.

Liite 2. Aineiston Palkkatyöläinen-lehdet

Lehti	Pääkirjoituksen otsikko	Pääkirjoituksen kirjoittaja
5/2013	Työ kuntouttaa	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
4/2013	Laadun kohentamisen aika	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
3/2013	Hyvän kierteseen	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
2/2013	Liikaa ja liian vähän työvoimaa	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
1/2013	Osaamista päivitettävä koko työikä	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
5/2012	Kiitos luottamusmies	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
4/2012	Uudelleenajattelun aika	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
3/2012	Tolkku työnteossakin	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
2/2012	Harmaille miljardoille olisi käyttöä	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
1/2012	Työkyky – tuottava investointi	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
5/2011	Valitkaa luottamusmies!	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
4/2011	Lakolle on aina syy	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
3/2011	Piiru lisää ärhäkkyyttä	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
2/2011	Korvat hukassa	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
1/2011	Tahdon asia	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
10/2010	Ay-mediat murroksessa	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
9/2010	Osaamista päivitettävä	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
8/2010	Pelkoa ja epävarmuutta	Aino Pietarinen Palkkatyöläisen pääkirjoittaja
7/2010	Arjen vaikuttaja	Pirjo Pajunen Palkkatyöläisen toimitussihteeri
6/2010	Sovitellen	Pirjo Pajunen Palkkatyöläisen toimitussihteeri

Liite 3. Esimerkki aineistosta: Prima-lehden pääkirjoitus

PÄÄKIRJOITUS

EK:n varapuheenjohtaja

Kilpailukyvyn parantamiseksi riittää töitä

”Yhteiskuntaa tulee uudistaa siten, että työntekoon kannustetaan kaikissa aktiivi-ien vaiheissa.”

Matti Alahuhta Koneen toimitusjohtaja

Hallituksen myönteisistä veropäätöksistä huolimatta meillä suomalaisilla on edelleen edessämme mittavia haasteita. Suomi velkaantuu, ikaantyy ja maassamme on ylisuuri julkinen sektori.

Suomalaiset yritykset ovat menettäneet markkinaosuuksiaan EU:ssa ja sen ulkopuolella. Tuottavuuskehitys on ollut viime vuosina vaisua.

Yksikkötyökustannukset ovat korkeat verrattuna kilpailijamaihin. Kustannuskilpailukykyemme ro-

mahti vuosina 2008 ja 2009 erityisesti meille tärkeisiin kilpailijamaihin Saksaan ja Ruotsiin verrattuna, eikä takaiskua ole pystytty korjaamaan. Kasvun käynnistyminen vaatiikin nyt tehtyjen veropäätösten ohella äärimmäistä kustannus- ja palkkamalttia lähivuosina.

Yhteisöveron lasku 20 prosenttiin vauhdittaa osaltaan talouskasvua ja vaikuttaa myönteisesti investointeihin ja työllisyyteen. Myös kasvuyrityksiä tukemaan tarkoitetut kasvurahastot sekä toimet suomalaisen ICT-alan osaamisen hyödyntämiseksi ovat niin ikään tervetulleita.

Muutokset osinkoverotuksessa eivät saa kasvattaa listaamattomien ja listattujen yritysten välistä kulkua. Suomalaisia pääomamarkkinoita pitäisi päinvastoin kehittää. Rikkidirektiivin 600 miljoonan euron kustannukset ja windfall-veron toteuttaminen rankaisevat etenkin vientiteollisuutta.

Yhteiskuntaamme tulee uudistaa siten, että työntekoon kannustetaan kaikissa aktiivi-ien vaiheissa. Näin vältymme verojen nousevalta kierteeltä, millä olisi taloutta lamaannuttava vaikutus.

Erityisesti globaalisti verkottuneille yrityksille toiminnan jatkuvuus on välttämätöntä. Ne eivät voi toimia ympäristössä, jossa ei ole työrauhaa. Suomessa on vuosittain noin 120 lakkoa. Tässä meidän tulee parantaa.

Laadukas koulutus kautta linjan on keskeinen kilpailukykytekijä nykymaailmassa. Meidän on välttämätöntä jatkaa erityisesti yliopistojemme aktiivista kehittämistä. Tarvitsemme myös enemmän arvoa luovaa yhteistyötä yliopistojen, TEKESin ja yritysten kesken.

Yhteisöveron lasku oli hallitukselta merkittävä myönteinen liike. Toivon, että se omalta osaltaan antaa meille kaikille positiivista virtaa ja uskoa parempaan kehitykseen.

PRIMA

Elektronisiamat
keskuksen lehti

Näyttö 2/2013, 35.4.2013
Ilmesty 6 kertaa vuodessa,
suunnassa numero 13.5.2013
Painos 75 000

Prima internetissä:
www.elek.fi/prima

Julkaisija

Elektronisiamat keskukselta ry.
Eteläranta 10, PL 39
00131 Helsinki
Puhelinväylä 09 421020
www.elek.fi, primamag@elek.fi
etunimi.sukunimi@elek.fi

Vastaava päätoimittaja

Eija Leppä

Toimittajat Anne Tuovinen,
puh. 09 42023279

Lisa Roppola (opintovapaalla)

Toimituksen asiantuntij

Marjut Hentunen (opintovapaalla)

Marita Hirsunen, puh. 09 4202 2210

Kustantaja

Sanomata Yhtiöjulkaisut
Lapinjärventie 1, PL 1001
02460 Sanoma Magazines
Puhelinväylä 09 1201
www.sanomamagazines.fi
www.yhtyojulkaisut.fi
etunimi.sukunimi@sanoma.com

Toimituksen esimies

Katrina Holappa,
puh. 09 1205826

Tuottajat

Eeva Maria Lidman,
puh. 09 1205312

Jorma Leppänen,
puh. 09 1205975

AD Pi Haikka,

puh. 09 1206613

Osoitteenmuutokset

sinikka.hakonen@elek.fi
Sinikka Hakonen,
puh. 09 4202 2215

Osoitteenmuutokset EK:n jäsen-
ja osastoyhdistyksiltä

Mediasynty

Santona Magazines Finland
Mediapalvelu
Puh. 09 1205201
Faksi 09 1205999
www.mediapalvelu.fi
mediapalvelu@sanomamagazines.fi

Painopaikka

Hansaprint, Turku 2013
ISSN 1795-1348

Prima on
Aikakauslehtien
Liiton jäsen

441 024
Painotuote

Liite 4. Esimerkki aineistosta: Palkkatyöläinen-lehden pääkirjoitus

Palkkatyöläinen

102. VUOSIKERTA
KUSTANTAJA SAK RY

TOIMITUS

Hakaniemenranta 1 A, 3. krs.
PL 157, 00531 Helsinki
Puhelinvaihte 020 774 000
palkkatyolainen@sak.fi
www.palkkatyolainen.fi

PÄÄTOIMITTAJA

Aino Pietarinen
020 774 0195,
040 527 6427
aino.pietarinen@sak.fi

TOIMITUSSIIHTEERI

Pirjo Pajunen
020 774 0109,
040 527 6429
pirjo.pajunen@sak.fi

TOIMITUSAVUSTAJA

Marjut Vainio
020 774 0192,
040 590 7258
marjut.vainio@sak.fi

TILAUKSET, OSOITTEET
JA ILMOITUKSET

Marja-Leena
Hakkarainen Kaitajärvi
020 774 0191,
040-761 0881
marja-leena.hakkarainen@sak.fi

ULKOAISI

Satu Ilta
040-732 3686
satu.ilta@sak.fi

Toimitus ei säilytä tilaamattomia
juttuja tai kuvia.

TILAUSHINTA

kotimaassa 31,50 € ja
ulkomaille 35 € vuodessa.

ILMOITUSHINNOIT

1/1 sivu 2 500 €
1/2 sivua 1 500 €
1/4 sivua 1 000 €
1/8 sivua 700 €

Kehitys Oy
Pori 2010

ISSN 0782-3975

Palkansaajalehdet PALE ry:n jäsen

Kanteen Mika Haverisen ja Joni
Sarenin kuvasi Tuulikki Holopainen.

PÄÄKIRJOITUS

Arjen vaikuttaja

Onko SAK tulevaisuudessa voimakas arjen vaikuttaja vai onko liikkeellä edessään hidas näivettymisen tie? Tätä kysymystä pohditaan SAK:n tulevaisuushankkeen loppuraportissa, joka parhaillaan on kommentoitavana jäsenliitoissa.

Jos ammattiyhdistysliikkeestä halutaan työpaikoilla vahvasti läsnä oleva liike, toiminnan kurssia on reivattava vastaamaan työelämän muutoksia. Työsuhteet ovat pirstoutuneet ja muuttuneet aiempaa epävarmemmiksi. Vuokratyöntekijä tai itsensä työllistävä ”pakkoyrittäjä” tarvitsee ammattiyhdistysliikettä ehkä vielä kipeämmin kuin toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa työskentelevä duunari.

Tämän Palkkatyöläisen teemana on nuoret ja työ (alkaan s.18). Nuorin työssä oleva ikäpolvi, alle 25-vuotiaat, on vanhempia ikäpolvia löyhemmin sidoksissa työelämään ja samalla myös ammattiyhdistysliikkeeseen. Jos nuoria halutaan ammattiliittojen jäseniksi, liittyminen on tehtävä helpoksi ja jäsenedystä on oltava konkreettista hyötyä.

Tanskassa ja Ruotsissa SAK:n sisarjärjestöt kärsivät jäsenkadosta. Molemmissa maissa vallalla ovat porvaripuolueet ja Ruotsissa istuva hallitus on tehnyt päätöksiä, jotka ovat heikentäneet ammattiliittojen asemaa.

Tanskan IO:n puheenjohtaja nimeää tässä lehdessä (s. 42) järjestön keskeisiksi tehtäviksi poliittisen muutoksen aikaansaamisen ja jäsenkadon selättämisen. Molempia tavoitellaan menemällä ihmisten pariin, toreille ja työpaikoille. ■ PIRJO PAJUNEN

SUSIRAJALLA

